

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INST FÖR KOST- OCH IDROTTSVETENSKAP

Lärande av spelförståelse i fotboll

En kvalitativ studie om fotbollsinstruktörers uppfattningar av spelförståelse och hur de undervisar i detta

Julio Cesar Mosele

Rapportnummer: VT14-83
Uppsats/Examensarbete: C-uppsats, 15hp
Program/kurs: Idrott och hälsa
Nivå: Grundnivå
Termin/år: VT 2014
Handledare: Konstantin Kougioumtzis
Examinator: Owe Stråhlman

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INST FÖR KOST- OCH IDROTTSVETENSKAP

Rapportnummer:	VT14-83
Titel:	Lärande av spelförståelse i fotboll
Författare:	Julio Cesar Mosele
Uppsats/Examensarbete:	15hp
Program/kurs:	Idrott och hälsa
Nivå:	Grundnivå
Handledare:	Konstantin Kougioumtzis
Examinator:	Owe Stråhlman
Antal sidor:	40
Termin/år:	Ht/2014
Nyckelord:	Fotboll, Spelförståelse, Speluppfattning

Sammanfattning

Den här studien undersöker fotbollsinstruktörers undervisning på fotbollsgymnasium i Västra Götalandsregionen, fotbollsinstruktör är en term som betecknar läraren i ämnet fotboll. Studiens styrande frågeställningar forskar kring instruktörers uppfattningar och erfarenheter kring spelförståelse i fotboll, samt deras metodval i en undervisning som riktar sig mot spelförståelse och lärande. Syftet med studien är att utifrån instruktörernas synsätt komma fram till effektiva metodiska former som kan bidra till inläring av spelförståelse på gymnasiets fotbollsundervisning.

I denna studie används kvalitativa och semistrukturerade intervjuer som metod för att samla in data där sju fotbollsinstruktörer vid tre olika gymnasier har intervjuats. Data är analyserat utifrån teorier om spelförståelse samt metoder i idrottsundervisning.

I studien kommer det exempelvis fram att tidigare erfarenhet som fotbollsspelare är en fördel för att bli instruktör senare i tränarskapet. Det är instruktörernas ansvar att göra eleverna medvetna om vad spelförståelse är, hur och varför man tränar det. Medvetenhet om detta bidrar till utveckling. På en fotbollsundervisning tränas färdigheterna i spelet.

Förord

Jag skulle vilja tacka min handledare Konstantin Kougioumtzis för att ha väglett mig i studien, stöttning som var enormt viktig för mig. Jag skulle också vilja tacka alla fotbollsinstruktörer som kunde ställa upp och dela sina erfarenheter om fotboll med mig, och min familj för deras tålamod under hela processen.

Innehållsförteckning

1. Introduktion	2
1.1 Syfte/ Frågeställningar	2
2. Bakgrund	3
2.1 Teoretiska begrepp och modeller	3
3. Metod	11
3.1 Design.....	11
3.2 Urval.....	11
3.3 Datainsamling.....	12
3.4 Databearbetning	13
3.5 Studiens tillförlitlighet.....	13
3.6 Etiska överväganden	13
4. Resultat.....	14
4.1 Beskrivning	14
4.1.1 Theo.....	14
4.1.2 Ivan.....	15
4.1.3 Pelle	17
4.1.4 Alice	18
4.1.5 Carolina	20
4.1.6 Joel	21
4.1.7 Hannes.....	22
4.2 Resultatanalys.....	24
4.2.1 Uppfattningar av spelförståelse	24
4.2.2 Bakgrund och erfarenhet	26
4.2.3 Undervisning	28
5. Diskussion	33
5.1 Metoddiskussion.....	33
5.2 Resultatdiskussion.....	34
5.2.1 Uppfattningar av spelförståelse	34
5.2.2 Bakgrund och erfarenhet av spelförståelse.....	35
5.2.3 Undervisning av spelförståelse.....	36
6. Slutsatser och implikationer	37
7. Referenser.....	39
8. Bilaga	39

1. Introduktion

I alla hörn av landet finns en fotbollsplan där invånare samlas runt en boll och gör av med energi för att göra sitt mål. Målet kan vara att njuta av den unika känslan att utöva idrotten, men det kan också vara jakten på en dröm. Barn, ungdomar, män eller kvinnor hela nationen spelar fotboll, och det är av den orsaken som fotbollen är Sveriges nationalsport, benämnd av Svenska Fotbollförbundet. Därmed ger Sverige möjligheten till ungdomar att fördjupa sina fotbolls färdigheter under tre år på de specifika fotbollsgymnasier som finns i landet.

Fotbollsutveckling sker konstant, teknik, fysik och taktik även sociala, psykologiska och pedagogiska färdigheter behärskas av fler och fler utövare. På det viset är spelförståelsen förmågan som utmärker de stora spelarna. Därför blir spelförståelsen ännu viktigare i framtiden (Alm & Fallby, 2010).

Denna studie inriktar sig därför på spelförståelse och lärande på fotbollsgymnasium. Vilka metoder använder fotbollslärare, i denna studie fotbollsinstruktörer, för att bäst kunna lära ut spelförståelse i sina undervisningar? Forskningsområdet kring spelförståelse i fotboll har utvecklats under de senaste åren, men bristen på internationell forskning finns och det gör att det saknas även en entydig definition om spelförståelse (Alm & Fallby, 2010). Därtill tycks det finnas en lucka vid sökning av svensk forskning kring instruktörs metoder i samband med spelförståelse och lärande på fotbollsgymnasium. Instruktörsmetoder i den pedagogiska praktiken innebär strategin som instruktören väljer för att skapa sammanhang mellan syfte och innehåll i en undervisning, i detta fall fotbollsundervisningen (Annerstedt, Peitersen & Rønholt, 2001).

1.1 Syfte/ Frågeställningar

Studiens syfte är att studera fotbollsinstruktörers uppfattningar av spelförståelse samt deras metoder att utforma träningen. De mer specifika frågeställningarna lyder enligt det som följer:

- Hur beskriver instruktörerna spelförståelse i fotboll?
- Vilka är instruktörernas fotbollsbakgrund med särskild vikt på erfarenhet av träning för spelförståelse?
- Hur beskriver instruktörerna undervisning av spelförståelse?

För att besvara de aktuella frågorna har studien intervjuat sju instruktörer som är eller var verksamma i olika fotbollsgymnasier i Västra Götalands regionen.

2. Bakgrund

I detta avsnitt presenteras teoretiska begrepp och modeller av spelförståelse samt studiens teoretiska utgångspunkter. Även tidigare forskning redovisas här.

2.1 Teoretiska begrepp och modeller

Spelförståelse är ett begrepp som man hör mycket om i svenska fotbollsmiljöer, men inte bara i fotboll utan i de flesta av dagens idrotter. Spelförståelse är ett komplext begrepp att definiera. Christer Bjurwill, forskare i pedagogik från Malmö, upptäckte redan på 1970 talet en förvirring av begreppet då det existerar andra benämningar som samverkar tillsammans med spelförståelse och som kan ha samma betydelse. Detta är till exempel, speluppfattning, spelsinne eller spelintelligens. I boken *Se på spelet* (2010) kan man läsa ”Det finns bara ett litet antal studier inom det specifika området spelförståelse och bristen på erkänd, internationell forskning gör att det faktiskt saknas en entydig och formell definition av spelförståelse.”(Alm & Fallby 2010, s.28).

Enligt SvFF kan begreppen spelförståelse och speluppfattning betraktas olika. Spelförståelse definieras som en mer teoretisk förståelse om spelet medan speluppfattning betyder att uppfatta spelet i praktiken, ute på plan.

Christer Bjurwill skrev en rapport om spelförståelse som heter *Lagbollspelets didaktik*(1991), där förklarar han att ”*Speluppfattning är ett begrepp som ska tilldelas spelaren ensam, inte tränare. Det ska hänföras till spelets praktik och till den skicklighet spelaren besitter. Vidare beskriver han ”Däremot måste tränaren ha en god spelförståelse, och det är någonting annat. Den spelförståelse som tränaren måste ha tar sin utgångspunkt i ett fågelperspektiv, där tränaren ser spelet i sin helhet och ovanifrån. Detta perspektiv har ju inte spelarna, som befinner sig i händelsernas centrum och i direkt kontakt med bollen och spelet.”* (Bjurwill 1991, s75). Angående frågan om spelförståelse för en spelare säger Bjurwill ”*Svaret är att de behöver både spelförståelse och speluppfattning. De behöver också förstå de stora perspektiven, det som ligger i såväl förberedelserna, genomförandet och utvärdering av spelet. Det är det vi ska kalla spelarnas spelförståelse*”(Bjurwill 1991, s.76). Baserat på Bjurwills rapport hänger spelförståelse och speluppfattning ihop eftersom spelare behöver båda delarna för att bli så bra som möjligt.

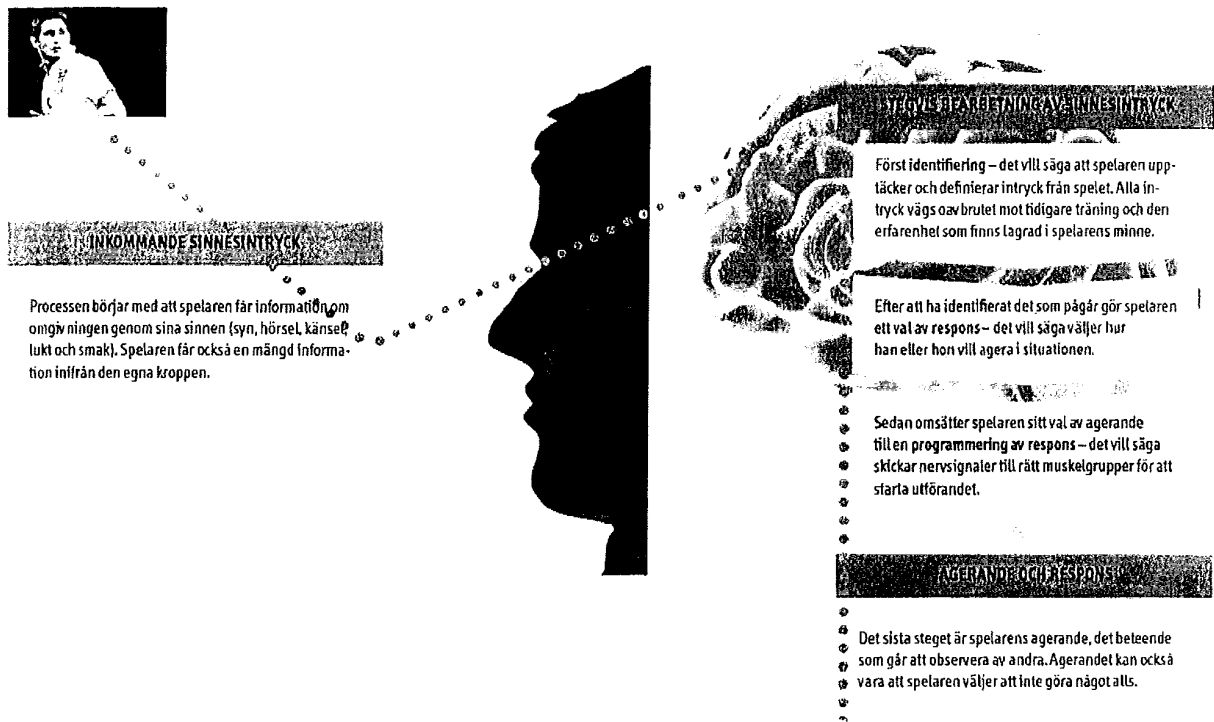
Ytterligare har författarna Magnus Frisk och Per-Olov Ström i sin bok *Spelförståelse* (1998) beskrivit att ”*Spelförståelse handlar om att förstå spelet. Det handlar inte om att förstå ett speciellt spel utan spel i allmänhet – sitt eget spel och motståndarnas spel.*”(Frisk & Ström 1998, s.15).

För att bäst kunna förklara vad författarna menar med meningen ”*att förstå spelet*” hänvisar jag till Per Fibaek Laursen, professor på Danmarks Paedagogiske Universitet, som är citerad i boken ”*Se på spelet*”(2010). ”*Fibaek Laursen definiera förståelse bland annat genom att dela in människan samlade kunskap i två nära besläktade huvudgrupper: Kunskaper och*

färdigheter. Det är en kunskap att veta att frisparksmuren ska stå minst 9,15 meter från bollen och det är en färdighet att klara av att skruva den i mål förbi samma mur. Dels handlar förståelse om upplevelsen av struktur och ordning, saker och ting faller på plats och eleven (spelaren) upptäcker hur saker och ting hänger samman – dels handlar förståelse om huruvida eleven (spelaren) kan göra något rent praktiskt. Det bästa sättet att visa sin förståelse är att helt enkelt praktisera färdigheten, oavsett om det rör sig om att tala engelska, cykla eller glidackla.” (Alm & Fallby 2010, s.29). Man kan sammankoppla FibaekLaursens definition av förståelsen med Bjurwills förklaring av spelförståelse och speluppfattning, som visas tidigare i texten. Och med stöd av det klart ange att en spelare med god spelförståelse måste ha kunskap och färdigheter, medan tränaren inte behöver omsätta kunskapen i praktiken även om han eller hon har den färdigheten. *”Regelkännedom och teoretisk taktik är således bra baskunskap för att förstå fotboll, men för att prestera med benskydd på krävs något praktiskt: färdigheter. Teori måste omsättas i praktiken på planen.”* (Alm & Fallby 2010, s.31). En allmän förståelse om spelet då, i det här fallet fotboll, består av olika kunskaper och färdigheter som man ska ha. Detta tillsammans bildar spelförståelsen.

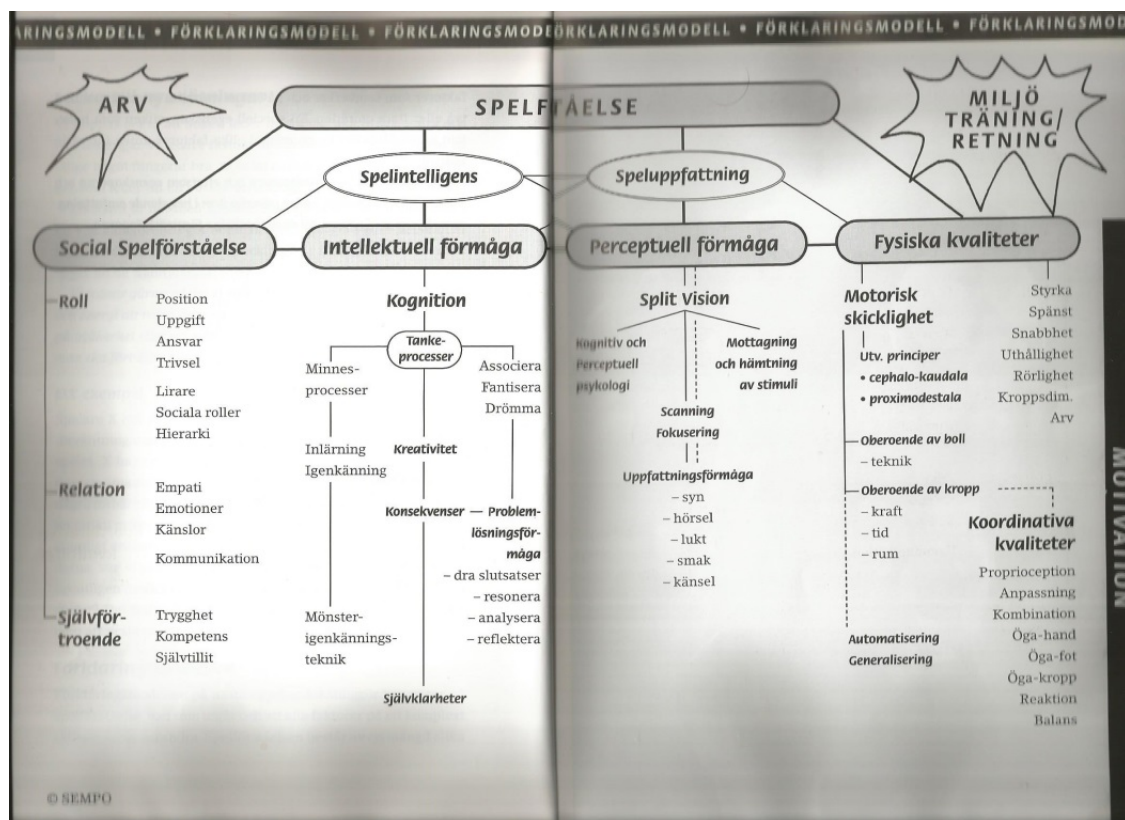
Det är en process som händer i huvudet på en fotbollsspelare under spelet, detta kan beskrivas, på ett enkelt sätt. Först samlar spelaren in information om omgivningen genom sina sinnen för att kognitivt bearbeta informationen, sedan tas beslut och det sista steget är att agera eller reagera på en fotbollsplan. *”Spelförståelse i den här meningen måste innebära att man mycket snabbt uppfattar en situation och sätter in den i ett sammanhang som man kognitiv har i huvudet. Sedan gäller det att kunna omsätta det i praktisk handling.”*(Frisk & Ström 1997, s.13).

Med stöd av en förklaringsmodell från Alm & Fallby (2010) kan man beskriva processen på ett mer detaljerat sätt. De kallas det för ”informationsprocessen” och för att exemplifiera processen jämför de människan med en dator som fungerar genom att ta in information och sedan bearbetas. Processen förklaras på följande sätt; första steget kallas för *”inkommande sinnesintryck”*, vilket innebär att spelaren får en mängd information om omgivningen genom sina sinnen (syn, hörsel, känsel, lukt och smak). Till steg två, *”stegvis bearbetning av sinnesintryck”*, där spelaren först identifierar dessa intryck, som författarna skriver: *”spelaren upptäcker och definierar intryck från spelet. Alla intryck vägs oavbrutet mot tidigare träning och den erfarenhet som finns lagrad i spelarens minne.”* (Alm & Fallby 2010, s.67). Vidare väljer spelaren hur han eller hon vill agera i situationen, *”val av respons”*. Det val spelaren gör omvandlas till en *”programmering av respons”*, vilket betyder att nervsignaler skickas till rätt muskelgrupper. Det sista är spelarens agerande på plan, *”agerande och respons”*, det kan innebära att spelaren inte gör något alls. Nedan följer en förklaringsmodell.

Figur 1. Förklaringsmodell av "Informationsprocessen – I huvudet på en spelare" (Alm & Fallby, 2010).

Det finns många faktorer som påverkar spelarens agerande på planen, det är det som gör spelförståelsen till ett komplext område, alla dessa faktorer samverkar med varandra och tillsammans bildar de spelförståelsen. För att göra det tydligt har författarna Frisk och Ström (1997) skapat en förklaringsmodell av begreppet spelförståelse, vilket studien kommer att ha som utgångspunkt, modellen har spelförståelse som huvudbegrepp, medan spelintelligens och speluppfattning fungerar gemensamt, sedan tillkommer ytterligare fyra underkategorier, *social spelförståelse, intellektuell förmåga, perceptuell förmåga och fysiska kvaliteter*. Varje underkategori beskrivs mer detaljerat nedan i texten. Det finns flera komponenter i modellen som påverkar spelförståelsen, det är arvsanlag, träning, erfarenhet och motivation. Nedan följer förklaringsmodellen.

Figur 2. Förklaringsmodell av spelförståelse begreppet (Frisk & Ström, 1997).

Vidare följer en mer detaljerad förklaring av varje underkategori.

Social spelförståelse – Innefattar roller, relationer och självförtroende. Spelare är väl medvetna om sin roll i laget, och att han eller hon klarar av att utföra den. Frisk och Ström (1998) förklarar att med tiden förstärks rollen som kan bli svår att förändra senare, detta kan påverka spelförståelseutvecklingen på ett negativt sätt om en spelare till exempel aldrig får pröva en annan position i laget. Vidare kan spelförståelse bli bättre om relationen mellan olika spelare och även mellan tränare och spelare växer. Det innefattar både spelmässiga relationer samt sociala relationer. Följande citat utreder *självförtroende* "Spelförståelse är också att tro på sin egen förmåga. Är du osäker eller otrygg påverkar det självklart ditt sätt att uppfatta spelet, men framförallt ger det negativa konsekvenser för problemlösningsförmåga och kreativitet" (Frisk & Ström 1997, s.23).

Intellectuell förmåga – Enligt Frisk & Ström (1998) är kognitionen en central faktor gällande spelförståelse. Kognition innefattar människans intellektuella funktioner, *minnesfunktioner*, *inläring*, *igenkänning* och *problemlösningsförmåga*. Den kognitiva processen sker ständigt och beskrivs som människans sätt att bearbeta och använda det som uppfattas på ett konstruktivt sätt. Människans intellektuella funktioner är olika mellan olika personer men Frisk & Ström förklarar att spelare kan förändra sitt sätt att tänka i och inför en spelsituation genom att styra sin uppmärksamhet mot det som är mer relevant för att lyckas i förhållande till problemlösningen. En spelare måste omvandla det han eller hon uppfattar till en praktisk

handling på planen. Men först och främst måste spelaren inhämta information i omgivning för att sedan kunna bearbeta och uppfatta, och detta sker genom spelarens perceptuella förmåga, som beskrivs nedan.

Perceptuell förmåga – Alla information som hämtas genom människans sinnen; syn, hörsel, lukt, smak och känsel har att göra med perceptuell förmåga. Följande citat definierar perception ”*det vi uppfattar med våra sinnen*” (Frisk & Ström 1997, s.17). Synen är den viktigaste källan, som sedan följs av hörsel och känsel, informationer som inhämtas genom detta är avgörande för att uppfatta omvärlden och kunna orientera och agera utifrån behoven. Så först samlas intryck och information in för att sedan kognitivt bearbeta det. Alm och Fallby förklarings modell klargör hela processen, se figur 1.

Fysiska Kvaliteter – Det omfattar motorisk förmåga, skicklighet och koordinativa kvaliteter. ”*Motorisk förmåga beskriver möjligheten att utföra den rörelse vi avser eller vill utföra. En person med god motorisk förmåga kan lätt tillägna sig tekniker av olika slag*” (Frisk & Ström 2010, s.57). Enlig Frisk och Ström är motorisk förmåga beroende av andra aspekter som intellektuell förmåga, känsloliv, motivation och erfarenhet till exempel. Samt att det är avhängigt av träning för att kunna bibehållas.

Uppsatsen utgår från följande citat: ”*Alla egenskaper är träningsbara och eftersom egenskaperna och faktorerna är så många kan vi påverka dem i betydande omfattning, naturligtvis med hänsyn till de arvmässiga förutsättningarna*” (Frisk & Ström 1998, s.11).

Med utgångspunkt i träningsbarhet belyser studien instruktörens roll vid lärande av spelförståelse i fotboll. Det vill säga hur läraren väljer sin metod i den pedagogiska praktiken för att bäst och effektivast lära ut spelförståelse. Uppsatsen kommer att grunda sig på en teori, Lortie (1975), som tar hänsyn till lärarens bakgrund och en modell av de metodiska former som läraren kan välja i en idrottsundervisning, från Annerstedt et al. (2001).

Teorin av Lortie (1975) säger att lärarens undervisningar är mycket påverkade av den tid läraren själv gick i skolan. Teorin bygger på följande citat: ”*... for participation in school has special occupational effect on those who do move to the other side of the desk. There are ways in which being a student is like serving an apprenticeship in teaching...*” Utifrån teorin instruktören som själv deltog i undervisning, upplevde och observerade fotboll i praktiken och därför har en tendens att utforma sina lektioner på det sätt som han eller hon själv blev undervisad, och troligtvis även lär ut spelförståelse genom att känna igen situationen. Å andra sidan kan instruktörer som har mindre eller inga praktiska upplevelser utforma sina lektioner på ett annat sätt, instruera eleverna i ett annat moment för att bäst kunna lära ut det han eller hon har i form av teori. Sammanfattningsvis handlar teorin om påverkan och hur instruktörer strukturerar och bedriver sina lektioner med avseende på deras egna upplevelser genom hela sin skolgång som elever.

Annerstedt et al. (2001) säger att metod i en undervisning betyder tillvägagångssätt i den pedagogiska praktiken, lärare väljer en metod för att kunna skapa samband mellan syfte och innehåll i undervisningen. Lärarens beslut om undervisningsutformning sker efter att han eller hon bearbetat olika förutsättningar, funderat över och fattat beslut om undervisningsplanering

samt tänkt igenom resultatet. ”Ett professionellt genomförande av undervisning karakterisera av att man skapar samband mellan teoretisk fokusering och erfarenheter av val och skilda sätt att framställa innehåll och aktivitetsformer” (Annerstedt et al. 2001, s.243).

Annerstedt et al. (2001) beskriver ett programförråd av möjligheter för en idrottsundervisning. Med metodiska former menar författaren olika handlingsformer som finns i undervisningsprocessen. De metodiska formerna som i en undervisning produceras av lärare och elever i förhållande till aktiviteten och det förväntade resultatet. Dom metodiska formerna är följande:

Sociala former- Hur eleverna organiseras under lektionen. Fyra olika sociala former redogörs. *Lag- eller klassorganisation-* eleverna arbetar på samma sätt med samma innehåll under samma moment medan en lärare leder dem.

Grupp organisation- eleverna organiseras i mindre grupper om tre till sju medlemmar. I idrotts aktivitet kan en grupporganisation ske på ett naturligt sätt, det heter *Funktionell grupporganisation*, två lag under en fotbollsundervisning är exempel på det, i samband med det kan laget spela utifrån två distinkta taktiker som läraren bestämt, enligt Annerstedt et al. (2001) det är exempel på ett funktionellt grupparbete som kallas *temaundervisning*. Det finns ytterligare funktionella grupparbeten i Annerstedt et al. (2001) metodiska former som studien inte anser relevant för vidare undersökning.

Partnerorganisation- två elever arbetar tillsammans med samma ämne, ofta att träna en teknisk färdighet.

Enskilt eller Individuellt arbete- i en fotbollsundervisning innefattar den period en elev väljer att träna på egen hand.

Handlingsformer- Det betyder de olika karaktärer som kan finnas i en undervisning. Annerstedt et al. (2001) skiljer handlingsformer för läraren och eleverna. Studien redovisar endast tre handlingsformer för läraren, av den orsaken att studiens objekt är läraren. De tre följande handlingsformerna är de som studien anser viktigast under en fotbollsundervisning:

Instruktion (muntlig)- Det betyder att läraren redogör vad och hur eleverna skall göra i en viss situation. Det kan vara organisationsinstruktion eller innehållsinstruktion.

Förevisning- Att visa en övning till exempel som eleverna sedan skall kopiera. Annerstedt et al. (2001) föreslår att Visa-Förklara-Visa är det effektivaste metoden vid demonstration, läraren visar först, förklarar sedan det som han eller hon anser viktigt och till slut visar det i sin helhet.

Vägledning- Under aktiviteten följer läraren elevbeteendet, utifrån det väljer läraren den mest tillämplade vägledningen. Det finns två former av vägledning. 1- *Feedback-information från lärare till elev*, feedback har två funktioner, att informera och korrigera ett utförande, eller förstärka ett korrekt utförande. I förhållande till intentionen klassificeras feedbacken i fem typer. Studien redovisar den som kallas för *reflekterande yttrande*, därför att det är den som anses viktigast vidare i forskning, *reflekterande yttrande feedback* innefattar lärarens försök att få eleven att reflektera om sin egen insats. Den andra formen av vägledning är *samtal mellan lärare och elev*, både elev och lärare pratar om en prestation eller en process.

Inlärningsformer- Det är sättet att börja en undervisningsprocess. Annerstedt et al. (2001) beskriver olika inlärningsformer medan denna studie väljer de två mest relevanta formerna för studiens fortsättning.

Funktionellt- Det betyder att en färdighetsträning måste ske i direkt koppling till den vecklighet färdigheterna skall tillämpas i, i detta fall i spelet.

Deluppbyggt eller helhetsuppbyggt- Deluppbyggt innebär att läraren presenterar isolerade delar av färdigheter för att sedan komma till en helhet. Det kan vara så att eleven tränar passningsteknik i en isolerad övning för att sedan omsätta det i spelet. Däremot i det helhetsuppbyggda presenterar läraren först färdigheten som helhet.

Metodikmodeller- Det är hur aktiviten ska presenteras, enligt Annerstedt et al. (2001) det kan beskrivas efter fyra huvudformer, denna studie redovisar de tre former som är mest relevanta.

Progressionsmodellen- Det är en stegvis uppbyggande modell, läraren utformar lektionen efter att först träna teknik för att sedan komma till taktik till exempel, och vidare in i lektionen kombinerar läraren det till en funktionell övning.

Metodisk speluppbyggnad- Undervisningen utgår från spelsituationer som läraren väljer att presentera. Redan i början av undervisningen arbetar läraren utifrån spelet, helhetsprincipen.

Den genetiska spelmetodiken- Det har sin utgångspunkt i spelet, men läraren utformar lektionen efter små spel som utvecklas genom justeringar av de yttre förutsättningarna.

2.2 Tidigare forskning

Studier om spelförståelse i fotboll är fortfarande sparsamma i jämförelse med fotbollsdimensionen, även om den ökat på senare tid. Mer specifika studier i ämnet och om hur läraren ska utforma sin undervisning för att bäst kunna lära ut spelförståelse till eleverna som går på ett fotbollsgymnasium, är ännu mindre. Nedan redovisas fyra studier som är relevanta, varav tre studier är redan citerade i förekommande avsnitt.

I boken *Spelförståelse* av Frisk och Ström (1997) beskrivs en detaljerad definition av begreppen följt av en modell, se figur 2. Författarna specificerar inte spelförståelse i fotboll utan det handlar om spelförståelse i olika idrotter. Trots det beskriver boken efter varje avsnitt förslag på praktisk träning av de olika egenskaperna som innefattar spelförståelse. Författarna skriver ”att förbättra en individs spelförståelse kan verka komplext, men mycket handlar om att vara allsidig och flexibel” (Frisk & Ström, 1997 s.24). Boken föreslår olika övningar för att förbättra spelförståelse till exempel, att spela på olika sätt det menas att spela med övertal, undertal eller med jämnt antal spelare, begränsade ytor, olika tempo, antal tillslag på bollen, etc. Det är tränarens kreativitet som varierar sättet att spela. Till och med att spela olika typer av bollspel leder till spelförståelseutveckling. I boken presenteras också exempel på olika praktiska övningar som kan förbättra specifika egenskaper av spelförståelse, koordination, grov- och kombinationsmotorik, balans och reaktionsförmåga. Även teknik- och taktikövningar är redovisade. Övningarna är inte fotbollsinriktade utan de är tillämpliga för all bollsportspraktik. Att förbättra den sociala spelförståelsen poängteras också i boken och det är en relevant punkt att ansluta till fotbollundervisning på gymnasium. Frisk och Ström lyfter upp tränarens ansvar att förändra rollen och förbättra relationer, detta sker till exempel genom

att låta spelare vara instruktörer för varandra, spelarna få själva skapa övningar till träningen eller analysera en träning. Gällande relationer belyser författarna vikten av samtal tränare till spelare samt spelare till spelare.

I sin studie pratar Christer Bjurwill om inläring av spelförståelse i olika lagbollspel, där beskriver han några synpunkter om hur man lär ut spelförståelse. Bjurwill anger inte i detalj någon enskild form av undervisning på ett fotbollsgymnasium dock beskriver studien viktiga faktorer av spelförståelse, lärande som kan användas inom fotbollsundervisningen. Först poängterar Bjurwill att man måste förenkla begreppet spelförståelse på det sätt, som i detta fall en ungdomsspelare kan förstå vad det är. Vidare belyser Bjurwill att spelförståelse lärande skall vara åldersrelaterat, det innebär att tränaren inte kan lära ut spelförståelse till barn på samma sätt som till vuxna. En viktig detalj som författaren lyfter fram gäller ”styrning av spelarna” som förklaras i följande citat. *”Men visst finns det mycket av inläring i idrott som bygger på styrning, och nog finns det en risk för att man i inläring till spelförståelse börjar styra spelarna alltför mycket”* (Bjurwill 1991, s.84). Spelförståelse handlar om att spelare själv skall kunna tänka, uppfatta och hitta bra lösningar på planen, därför är det tränarens ansvar att på något sätt kunna lära ut spelförståelse utan att begränsa spelarnas kreativa förmåga. Till slut föreslår Bjurwill två metoder för inläring av spelförståelse. Metoderna bygger på spelet, inte på olika typer av teknikövningar. *”Helt klart är att om man ska lära sig spelförståelse, så är det spel man ska träna”* (Bjurwill 1991, s.88). Det är två metoder som kallas för *”hel-metoden”* och *”del-metoden”*, hel-metoden innebär att spelarna får träna på det ”riktiga” spelet i fotboll, elva manna med två mål och en boll. Medan spelet pågår är det tränarens ansvar att bryta spelet för att visa en spelsituation som får spelarna att förstå spelet på ett bättre sätt. Del-metoden innebär att spelarna får träna delar av spelet, eller en viss spelsituation som till exempel uppspelet från målvakten till mittfältarna. Vidare kan en träning ha kombinationer av metoderna, tränaren kan välja att arbeta med hel-metoden från början av träningen för att sedan komma till del-metoden, och sedan avsluta med hel-metoden. Bjurwill säger att del-metoden är den som är mest använd i Sverige, av den orsaken att *”svenska tränare är något för blyga för att våga avbryta och prata-i-spelet”* (Bjurwill 1991, s.89). Det kan vara en anledning till att hel-metoden inte är så använd i fotbollsträningar i det här landet. Alm och Fallby har i sin bok, *Se på spelet* (2010), forskat inom specifik spelförståelse för fotboll och hur det fungerar i praktiken, med utgångspunkt i förmågans träningsbarhet, hur en spelare kan förbättra det. Författarna kommer fram till att fotbollstränare i Sverige först måste omvända den traditionella teknikträningen. Det traditionella sättet att träna teknik är genom isolerad övning, såsom att prioritera skicklighet med boll innan man lägger märke till själva spelet. Författarna citerar. *”I fotbollsklasser i grundskolan och på gymnasiet kan övningarna till och med dominera hela lektioner”* (Alm & Fallby 2010, s.38). Den typen av träning skola spelare att titta på bollen hela tiden, det som kallas bolltittare, i motsatt spelförståelse bygger på att titta på spelet, spelaren måste träna på att släppa bollen med blicken för att kunna titta på spelet. För att sammanfatta, *spelet först, sedan bollen*. Vidare uppmärksammar författarna tre inlärningssteg i spelförståelseutbildningen, spelare måste förstå, justera och automatisera. Det innebär att spelare först skall veta hur man gör, han eller hon skall veta att man måste titta på spelet för att kunna orientera sig på planen till exempel, för att sedan justera tekniken efter det genom att öva, och till slut upprepa det för att automatisera utförandet. Kommande citat belyser tränarens ansvar vid inläring av spelförståelse. *”I första hand är det tränarens*

uppgift att få spelaren att upptäcka spelet och påvisa fördelar med att ständigt uppdatera bilden av spelet. När väl det är gjort, för att ta ett perfekt scenario, är spelaren motiverad till att lära sig mer och driva sig själv vidare samt med sitt nya agerande >> smitta<< lagkamrater till samma beteende” (Alm & Fallby 2010, s.87). Sammantaget det måste ske under spelet, som finns i de andra studierna, spelet är ett fantastiskt sätt att lära sig spelförståelse i fotboll.

Ett examensarbete av Eklöf och Mai (2012) har sitt tillvägagångssätt i elitfotboll och syftar till att förtydliga vad spelförståelse innebär och utifrån ett tränar- och spelarperspektiv forska hur man kan träna spelförståelse. Ur ett tränarperspektiv kommer studien fram till att tränarens positiva förhållningssätt uppmuntrar spelarna till reflektion och att hitta egna lösningar på planen, även om spelaren ibland misslyckas fortsätter tränaren att stimulera spelaren till att försöka. Vidare måste spelarna spela mycket mer fotboll under träningen, det måste bli så match likt som möjligt, författarna poängterar att tränarna är för övningsorienterade.

3. Metod

Kommande del av studien klargör processen i att samla in data, organisera och analysera detta. Nedan redovisas hela processen.

3.1 Design

En kvalitativ forskningsansats formger denna studie. Utmärkande drag för en kvalitativ studie är närhet till forskningsobjektet (Holme & Solvang, 1997). Anledningen till att ha designat studien efter en kvalitativ metod är att komma i närmare kontakt med personer som är kunniga inom spelförståelseområdet och har stor erfarenhet kring fotbollsundervisningar på gymnasiet. Genom att möta intervjupersonerna ökar studiens möjlighet att ta reda på deras bakgrund och hur den aktuella fotbollsundervisningen ser ut, vilket i detta fall är hur fotbollsinstruktör strukturerar och utformar lektionen, samt hur han eller hon undervisar.

3.2 Urval

För att finna en försöksgrupp kombinerar studien två urvalsmetoder. Subjektivt urval och snöbollsurval. Båda metoder befinner sig i ett icke-sannolikhetsurval där information om hel population fattas, samt att möjligheten till att inkludera ett tillräckligt stort urval i undersökningen inte är möjlig. Subjektivt urval innefattar ett medvetet val där intervjupersonerna handplockas. Däremellan, ett snöbollsurval är en urvalsprocess där en person hänvisar till nästa person (Descombe, 2010). Grundat på dessa två urvalsmetoder består försöksgruppen av sju personer som är eller har varit aktiva som instruktörer/lärare på ett fotbollsgymnasium i Göteborg. Varav fyra personer handplockades (Subjektivt urval) och tre personer var hänvisade till studien (snöbollsurval). Två av de sju personer som blev intervjuade är kvinnor, där en befinner sig i den subjektiva urvalsgruppen och den andra i

snöbollsurvalsgruppen. Det finns inga särskilda anledningar till att två kvinnor fanns i försöksgruppen, detta för att syftet med studien inte är att lyfta upp en möjlig skillnad mellan hur kvinnor och män strukturerar sina fotbollslektioner.

Tabell 1. Intervjupersoner

	Ålder (år)	Erfarenhet som instruktör på fotbollsgymnasium(år)	Verksam i tjänsten?
Alice	53	6år	Nej
Carolina	45	6år	Ja
Hannes	38	2år	Ja
Ivan	52	3år	Ja
Joel	36	1år	Nej
Pelle	49	7år	Ja
Theo	26	1,5år	Ja

3.3 Datainsamling

Studien användes av semi-strukturerad intervjuer för att samla in data. Med syftet att få djupgående data fick intervjupersoner prata mer detaljerat om sina erfarenheter och göra intryck på samtals utveckling. Att intervju enskilt kännetecknas av en stor potential i att fånga den intervjuades uppfattningar och kunskap. Enligt Descombe *”Även om intervjuer kan användas för att samla in enkla faktiska informationer så utnyttjas deras potential som datainsamlingsmetod bättre när de används för att utforska mer komplexa och subtila fenomen”* (Descombe, 2009). Personliga intervjuer fullföljdes med hjälp av sju flexibla frågor som utgår från intervjuguiden (se bilaga 1), frågorna bildades utifrån spelförståelsemodellen, lärarens bakgrund, teorin och metodiska former i undervisningen. Intervjuguiden skickades i förväg till alla intervjupersoner, detta för att ge en möjlighet till bra förberedelse. Intervjuerna pågick i tvärsnitt 30 min och en diktafon användes som verktyg för att spela in samtalet, även anteckningar fördes. Varje intervju genomfördes i en bestämd lokal där en var ett hembesök, fyra skedde i Göteborg Fotbollförbund, som befinner sig i Nya Ullevi fotbollsarena. Personerna intervjuades där på sina egna kontor. Och de två sista intervjuerna skedde i Qviding FIFs fotbollsanläggning, Härlanda Park, som är arbetslokal för personerna. Där genomfördes intervjuerna i ett mötesrum.

3.4 Databearbetning

Alla intervjuer som spelades in skickades till ett kvalificerat företag, Artscribe, som transkriberade totalt 54 A4-sidor. Alla sidorna skrevs ut för att kunna läsas noggrant och för att inte gå miste om något. Analysen utgår i den helhet som datamaterialet utgör och som sedan har markerats med olika färger. Intervjupersonernas svar strukturerades i tre teman för att underlätta databearbetning. Därefter tolkades materialet i en sammanfattande beskrivningstext för varje person, som sen stärktes med citat och redovisats i ett resultatavsnitt med deltagarnas fiktiva namn. Vidare identifierades likheter, skillnader och konstateranden som analyserades utifrån de specifika teorierna för att hitta eventuella mönster. Analysering av data gjordes så korrekt som möjligt i relation till teorierna. Men författarens identitet, övertygelser och värderingar kan inte helt bortses från processen (Descombe, 2009).

3.5 Studiens tillförlitlighet

Studiens tillförlitlighet formade sig av följande faktorer, validitet och pålitlighet (Descombe, 2009). Validitet betyder trovärdighet och giltighet, det betyder, om studieresultatet är korrekt och om det överensstämmer med studiens syfte. Studien har noga valt ut teori som följer syfte och har bearbetats väl i intervjuguiden samt genom att intervjupersonerna uppfyller de specifika krav som behövs för att kunna ge relevant data. Dessutom används originella citat för att stärka resultatet. Dessa aspekter hjälper till att validera denna studie. Gällande pålitlighet är forskaren en integrerad del av studiens process och kan därför påverka resultaten. Det finns inte ett absolut sätt att veta om resultaten blir samma om någon annan realiserar studien. Däremot denna studie presenterar en detaljerad metodbeskrivning som möjliggör för att en annan författare ska kunna upprepa undersökningen på samma sätt.

3.6 Etiska överväganden

Studien utgår ifrån forskningsetiska principer vid insamling av data, analysprocessen och publiceringen. Användningen av materialet garanterar att ingen lider skada till följd av användningen, samt till att respektera deltagarnas integritet och arbeta på ett ärligt sätt (Descombe, 2010). Detta innebär att data som studien samlat in efter intervjuerna inte skadar personerna som var inblandade i detta på något sätt, och att det inte heller förekommer någon form av bedrägeri, falska förespeglingar eller undanhållande av viktig information. Alla personerna i försöksgruppen fick information om studiens syfte och om deras frivillighet till att delta i detta, före intervjun, genom telefonkontakt och epost samt med intervjuguiden. Sedan fick personerna samtycka om publicering av intervjuens innehåll och deras namn i studien, och att alla insamlade uppgifter endast får brukas i ändamålet för studien. Studien har därför uppfyllt informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet som bildar de fyra etiska principer vid forskningsprojekt.

4. Resultat

Kommande kapitel består av två avsnitt. Beskrivande data och analys av intervjubeskrivning.

4.1 Beskrivning

4.1.1 Theo

Theo beskriver spelförståelse som ”den teoretiska förståelsen av fotboll enligt Svenska Fotbolls Förbundet”. Han framställer att spelförståelsen handlar om att kunna förutse vad som ska hända under spelet.

Du vet ungefär vad spelarna runtomkring bollen kommer att göra, eller dom spelare som är på plan kommer att göra i en viss situation.

Theo var aktiv som fotbollsspelare under sin ungdomstid men karriären tog slut på grund av en skada. Därefter blev han fotbollstränare för barn i olika åldrar och valde att utbilda sig i ämnet. Idag är Theo arbetsam som instruktör i ett fotbollsgymnasium i Göteborg.

Om sina egna erfarenheter av spelförståelse berättar Theo om tiden då han var en driftig spelare och var medveten om att han hade en bra spelförståelse, det var en positiv erfarenhet som påverkade hans tränarskap. Påverkan beskrivs som en fördel han har i sitt jobb som fotbollinstruktör idag.

Det födde ju i form av självförtroende just i ledarskapet på planen då som man hade under tiden man spelade. Man kände att man hade hyfsad koll på vad som skulle hända under matchens gång, och man kunde hjälpa sina medspelare ganska mycket genom att prata. Och det tog man med sig in i ledarskapet, utanför planen sedan. Alltså i tränarskapet.

Theo gick inte på ett specifikt fotbollsgymnasium och har han ingen erfarenhet av det att relatera till.

Angående det bästa sättet för att lära sig om spelförståelse citerar Theo ”Det som jag lärde mig mest av, det var nog för att jag satt och analyserade och berättade för min pappa, allt som hade hänt under matchen”. Och det andra var att jag tittade mycket på ”live matcher”, där berättar han såhär ”Jag känner själv att jag får ett helt annat perspektiv av en match när jag sitter på läktaren och ser hela planen och alla spelare”. Vidare uppmanar Theo andra personer att göra det. ”Gå på livematcher och sitt gärna långt upp på läktaren så att du ser alla spelare”.

När det kommer till lektionsstruktur så förklarar Theo att han måste utgå från gymnasiets syfte med fotbollslektionerna som i detta fall ”blir det väldigt mycket att vi vill optimera tekniken”. ”Fokus ligger mycket på individuellt”. Men Theo klargör att om han väljer

spelförståelse som tema, då skall eleverna vara i lagorganisation. Han poängterar vikten av lektionseffektivitet och med detta vill han säga att eleverna skall organiseras snabbt för att sätta igång lektionen.

Theos sätt att undervisa är genom ”öppna frågor” med tanken att uppmuntra elever till diskussion och egna reflektioner. Theo ställer frågor till eleverna under lektionen och betonar det. ”Jag stoppar inte. Jag behöver inte stoppa och visa. Utan, jag skall fråga under spelets gång”. Theo använder ”väldigt sällan direkta instruktioner till spelarna på planen”, och förklaringen till det är att i stället för att ge kunskap till eleverna vill han främja elevernas kreativitet i problemlösning genom en frågeställningspedagogik.

Men sedan när vi väl är klara så vill jag ju givetvis samla ihop det och, och prata då. Men inte heller då tror jag att jag jobbar med instruktioner så mycket. Utan jag pratar mer i frågor och startar diskussioner.

Theo belyser lärarens svårigheter att återskapa situationen och förklarar därför vikten av att prata med elever under lektionen när situation uppstår, snarare än att göra det enskilt efteråt.

Utifrån gymnasiets syfte kännetecknas lektionsutformningen av en stegvist uppbyggande träning där eleverna först tränar tekniska färdigheter för att sedan omsätta det i funktionella övningar.

Här handlar det mer om att jobba med ett tekniskt tema. Och så bygger vi det ifrån isolerad övning och så tar vi det vidare in i spelet.

Theo lyfter fram viktiga punkter för att göra spelet mer effektivt för spelförståelsen. Det är rätt proportion på spelytan och att sätta roller på spelarna. ”Jag tror mycket på att du skall ha rätt proportioner på spelytan. Så du skall inte jobba för stort eller för smått... och vara noga med att sätta roller på spelarna”.

Theo ger exempel på ett träningspass om spelförståelse efter sina egna idéer. ”Om jag skulle få lägga upp en drömbild, liksom hur jag skulle vilja jobba med spelförståelse i ett pass, så skulle jag mycket hellre välja en sådan metod som hel-del-hel. Än att stegra ifrån isolerat till funktionellt”. Han förklarar ”hel-del-hel metoden” att i början av träningen visa upp en helhetsbild av hur träningen skall se ut. Det kan vara i form av teori, med hjälp av en tavla till exempel, visar han en helhetsbild av spelet. Vidare delar han klassen i mindre grupper och tränar en viss situation som kan uppstå i spelet. ”Att jobba då i spelvändningar, med några färre spelare än elva mot elva”. Och till slut kommer han tillbaka till helheten där elever tar med sig det man fick, och tränar i mindre grupper till spelet.

4.1.2 Ivan

Ivan beskriver spelförståelse på olika sätt för spelare och tränare. För spelare handlar det om en allmän förståelse om spelet, att kunna analysera en motståndare, förstår deras formation och se deras svagheter, för att kunna hitta lösningar för lagets bästa. Man måste även ha en

förståelse om hur man fungerar i gruppen. Ivan kopplar spelförståelsen till spelarnas kapacitet att omsätta de olika träningsmomenten i matchen. ”Och där tycker jag att en spelare som har en bra spelförståelse alltså tar med sig det man tränar på in i själva spelet”.

Däremot spelförståelse för tränaren är ytterligare ett steg eftersom tränaren måste tänka på hela laget och arbetar efter olika spelartyper. ”Det är en annan spelförståelse på det sättet som tränare då ser man laget på ett helt annat sätt”.

Ivan spelade fotboll från det att han var barn och nådde elitnivån i Sverige. Han blev tränare för seniorlag och efter några år valde han att jobba med ungdomar. Idag är han aktiv som instruktör på ett fotbollsgymnasium i Göteborg.

Ivans egna erfarenheter om spelförståelse började när han blev seniorspelare och för första gången fick en tränare som lärde honom det. Men det var inte bara tränaren utan även rutinerade medspelare som instruerade varandra om hur man spelade fotboll. ”Och där lärde jag mig i princip det som jag tycker att jag kan om fotboll”.

Så den skolningen fick man mycket utav medspelare som var äldre, som hade varit med. Dessutom fick vi då en tränare som började introducera oss i vad fotboll är för någonting? Hur ska man spela? Hur fungerar det, regler? Flytta över, göra dom här grejerna, om jag springer upp där vad ska den andre göra? Alltså, börja det här med fotbollsspelförståelse.

Fotbollsgymnasium fanns inte på Ivans tid. Därför kan han inte relatera till det.

För att beskriva det bästa sättet att lära om spelförståelse återkopplar Ivan till tränaren som först lärde honom om det. Tränaren gjorde så att spelarna gick på planen i stället för att springa. Motiveringen till detta var att kunna förklara för spelarna hur man positionerar sig på planen och varför. ”Vi gick säkert i tre fyra veckor på träningarna i början där. Där vi bara gick omkring, bara för att han skulle lära oss hur vi skulle göra”. Vidare var tränaren ganska öppen för diskussion och detta ledde till spelförståelselärande.

Som instruktör på fotbollsgymnasiet ger Ivan en bild av lektionens struktur. Den startar med enskilt arbete där spelare får träna individuella färdigheter. Det är syftet med undervisningen, teknik och individuell utveckling. Sedan delar Ivan klassen i olika grupper då eleverna får omsätta det de tränade individuellt i funktionella övningar. I följande citat förklarar Ivan vikten av att träna tekniken i isolerade övningar. ”Det är ju grundförutsättningen, dom vet vad dom ska göra för någonting, att dom klarar det tekniskt. Dom kan inte göra det i ett spel om dom inte har tränat på det”.

I frågan om sitt sätt att undervisa börjar Ivan alltid lektionen med en kort samling inför hela klassen där han använder instruktioner. Under lektionen försöker Ivan placera sig så nära övningen som möjligt för att kunna nå eleverna. ”Så försöker jag vara väldigt nära övningen. Det vill säga, jag är alltid mitt i”.

Jag försöker inte frysa hela tiden. Jag fryser ibland, men generellt så försöker jag få övningen att flyta på och så pratar jag med spelarna och försöker få det till att korrigera det under tiden genom att vara nära. Jag älskar att vara mitt i för att då kan jag lyssna och höra...

Varje gång Ivan pratar med en elev under ett spelmoment ger han inte instruktioner med direktiv utan han ställer frågor som leder till en diskussion. ” ... jag hjälper ju inte dig om jag levererar svaret, utan du och jag kan komma fram till det. Då blir du delaktig och delaktighet är otroligt viktigt att ha i ett ledarskap, framför allt här när du jobbar med skolan”.

Vid enskilt samtal poängtera Ivan att läraren måste ha en ”fingertoppskänsla” för att veta vilka elever är mottagliga. ”Det är ju lite människokänedom”.

Lektionen utformas efter en stegvist uppbyggande modell. Först väljer han lektionstema och syftet med detta. Då jobbar han med teman som kan vara ”överlappning till exempel” i isolerad form för att sedan bygga in det i spel. Ivan påpekar vikten av att ta in de moment eleverna fick träna i isolerade övningar i spelet.

Och då jobbar man med ett moment till att börja med och bygger in det i spel, relativt snabbt. För vi måste ha in det i spel, och så poängtera att, det har varit med det här momentet och det här jobbar vi med nu, så att dom får in det, så att dom fattar varför vi gör det. Det jobbar jag väldigt mycket med, försöka få in det, så att man inte bara gör en övning för en övnings skull utan den ska finnas med sedan i spelet och alltså nyttan av det.

4.1.3 Pelle

Pelle beskriver spelförståelse som en allmän förståelse om spelet ”att förstå motsatsförhållandet via anfallsspel och försvarsspel. Och sedan är det ju hur man då samverkar i detta med sina lagkamrater”. Han förklarar att begreppet är väldigt stort och han delar in det i ett antal komponenter. Då belyser han speluppfattning, förmågan att kunna hitta bra lösningar och orientera sig på planen. Han tillägger att spelaren måste kunna vissa ”grundregler” och det förklarar han såhär, ”om du spelar en hård passning så signalerar det att du skall liksom vända upp och passa på bortre fot och vända upp. Lös passning främre fot och spela tillbaka den. Och då, det är sådana jag kallar för grundregler”. Slutligen säger han att allt detta skall kopplas till en spelmodell, med spelmodell menar han strategin som laget väljer att spela.

Så att då gäller det att dels kunna sina grundregler och sedan applicera det i det här spelsystemet då. Och då är ju spelförståelse, förmågan att kunna fatta lösningar inom den ramen man befinner sig nu.

Sina egna erfarenheter av spelförståelse har han bildat genom den tiden han spelade som aktiv, där han ett antal år spelade på elitnivån. Och sedan som tränare, där Pelle fick ”en helt annan fördjupning och perspektiv i det”. Nu arbetar Pelle som instruktör för ett fotbollsgymnasium i Göteborg.

Så redan som spelare hade jag väl mina tankar om spelförståelse och hade ju, ofta en sådan tydlig uppfattning om hur jag tyckte att det skulle spelas. Men dom har ju fördjupats, otroligt mycket som tränare. Det gäller ju egentligen all kunskap om fotboll.

Pelle gick inte på ett fotbollsgymnasium eftersom att det inte fanns det på den tiden. Däremot talar Pelle om vikten av fotbollsgymnasium för spelarnas utbildning idag. Han förklarar att barnen växer upp och lär sig fotboll i två olika miljöer, det ena är klubbmiljön där barn upplever de krav som finns för prestation, och det andra är spontanmiljön, där barnen upplever fria villkor att spela fotboll. Då kommer fotbollsgymnasium som den tredje miljön. ”Det blir en väldigt avslappnad utbildningsmiljö”. Med avslappnad utbildningsmiljö menar Pelle att ”där finns det ju ingen koppling egentligen till din prestation. Och det finns ingen koppling till någon form av laguttagning”.

När det gäller det bästa sättet att lära sig om spelförståelse minns Pelle inte någon systematisk träning som ledde till det. ”Förr så lärde ju sig spelarna väldigt mycket själva på något sätt”. Däremellan säger han att ”man kunde lära sig något ifrån någon annan”.

Angående lektionsstruktur beskriver Pelle att spelförståelse tränar man bäst ”i olika typer av spelövningar”. I detta fall organiserar han klassen i flera lag på det sättet att eleverna får en längre viloperiod under övningen. Det är en viktig punkt att tänka på, för att inte överbelasta kroppen, eftersom eleverna tränar i sina klubbar efter skolan. Om klassens organisation säger Pelle ”Vi uppmanar dom att ställa sig i positioner som dom är inte riktigt vana vid”. Och då föreslår han att man får bättre spelförståelse genom att spela på alla positioner. Och det gör man i ungdomsfotbollen.

Pelles sätt att undervisa varierar genom att han instruerar, förevisar och samtalar. Han använder lite av varje under en lektion. Dock är den viktigaste metoden för att lära ut enligt Pelle det som kallas för ”guided discovery”. Det betyder att läraren genom att ställa öppna frågor hjälper eleverna att komma fram till egna lösningar.

Ja, öppna frågor sätter igång spelarens tankar. För det är ju spelaren sedan som skall lösa det här problemet och tänka dom här tankarna på planen då. Och det tror jag är en väldigt bra metod. Den dialogen eller guided discovery. Jag lotsar spelaren in i olika frågeställningar där dom själva får fundera.

Lektionsutformningen har som utgångspunkt skolans motto med fotbollsundervisningen, teknisk utveckling. ”vi vill ha väldigt många bollkontakter. Och vi vill göra en bra kvalitet på den. Så det är det enda som jag måste förhålla mig till då”. Pelle utformar sin lektion efter ett visst tema som leder till spelförståelse. ”Att vi skall försöka att vara rättvänder” är ett exempel på lektionsteman. ”Då det skall ske i spelform”. Sammanfattningsvis en stegvist uppbyggd undervisning. Från individuella moment där fokus ligger på tekniken till spelmomentet där det blir mer spelförståelse.

4.1.4 Alice

Alice definierar spelförståelse som förmågan att förutse vad som kommer att hända på planen. ”En spelare kan alltid veta vad han skall göra med bollen innan man har fått den”. Hon förklarar att spelare lyckas med det genom att ”placera sig rätt på planen och förstå sitt eget och motståndares spel”.

Alice var aktiv fotbollsspelare utomlands och där skaffade hon sig den erfarenhet av spelförståelse hon har idag. ”Genom att spela mycket fotboll”. Sedan var det idrottsvetenskaplig utbildning som ökade hennes kunskap1 inom fotbollsämnet. Efter utbildningen flyttade hon till Sverige och började som fotbollstränare för ungdomar samtidigt som hon fick jobb på ett fotbollsgymnasium i Göteborg. Alice är inte längre verksam i någon form av fotbollsverksamhet.

Spelförståelse utvecklas speciellt under spelet. Ju mer man spelar, desto mer erfarenhet får man och ju bättre blir man.

Under den period hon gick på gymnasiet, utomlands då, fanns det inte ett riktigt fotbollsgymnasium, och fick hon heller ingen erfarenhet av det.

Alice beskriver att ett bra sätt att lära sig om spelförståelse är ett moment som en av hennes tränare hade under träningen. Där spelare ställde sig i sina positioner och fick använda en handboll för att sätta igång spelet. På det sättet flyttade sig spelarna i ett lågt tempo medan tränaren instruerade dem hur de skulle flytta och positionera sig för lagets bästa.

För lektionsstrukturen använde Alice grupp- och lagorganisation. Klassen var uppdelad i små grupper i början av träningen där syftet brukade vara ett tekniskt moment. Hon motiverar det med att eleverna i mindre grupper då fick mer bollkontakt. Efter det delades eleverna upp i olika lag ”Och sedan avsluta allt med spel, stort spel”. Hon poängterar att oavsett vilken social form läraren använder för att organisera klassen under en lektion, så måste det finnas en variation i det, där eleverna alltid hamnar i olika grupper eller lag. ”Så jag brukade byta ofta så dom måste anpassa sig till det, så dom får erfarenhet av olika eleven”.

Vidare till Alices sätt att undervisa, hon framhåller att innan lektionen startar är det betydelsefullt med ett kort samling med hela klassen där eleverna får veta på vilket sätt och varför lektionen skall ske på just det viset. ”Så att eleverna förstå vad dom skall göra och hur skall man lära sig. Och vilken, vad är det för tema på lektionen och varför också, dom måste förstå varför gör vi det”. Alice lyfter upp vikten att demonstrera. ”Det är mycket lättare för eleverna att se övningen och repetera det”. Då påpekar hon att det skall ske under det moment eleverna tränar i smågrupper för att inte behöva göra det i sista delen av lektionen, i spelet.

Vid lektionsutformningen jobbade Alice efter en stegvist uppbyggande modell, anledningen till detta var att under de tre år eleverna var på gymnasiet skulle de öva teknik. Detta för att en elev som behärskar tekniken lättare kan utveckla sin spelförståelse under spelet.

Om man har flera lektioner, då gör man så att man börjar med teknikträning. För man behöver teknik. När en spelare är teknisk kan han spela utan att tänka på det. Då kan man också lära sig att se situationen på planen”.

4.1.5 Carolina

Carolina beskriver spelförståelse som en teoretisk förståelse om spelet och att det kopplas till ett arbetssätt eller ”arbetsmetoder, i anfall och försvar” som laget väljer att spela. Medan speluppfattning är det praktiska agerandet på planen. ”Så att uppfatta, vad är det som händer, värdera vad skall jag göra och hur slutar det för det och sedan göra det”.

Spelförståelse det är väl att förstå spelet. Givetvis då hur det är tänkt att laget skall spela. Kan man se lösningarna och kan man förstå lösningarna teoretiskt. Sedan är det uppfattning då, speluppfattningen som avgör om jag lyckas med det eller inte.

Carolina var aktiv som fotbollsspelare i olika lag och blev tränare när karriären som spelare tog slut. I samma takt blev hon instruktör för ett fotbollsgymnasium i Göteborg där hon är verksam idag.

Om sina egna erfarenheter av spelförståelse delar hon upp det i två olika moment. Först pratar hon om speluppfattningsförmågan som hon hade och var medveten om under den tiden hon spelade fotboll. Däremot hade hon inte en bra spelförståelse och det kom lite senare när hon blev tränare. ”När jag själv var lite mer intresserad av tränarskapet då”. Under sådana förhållanden började hon att tänka om hur att lära ut fotboll. Enligt Carolina handlar det om ”hur tränaren lägger upp träningarna, är tränaren tydlig med arbetsätt”.

Carolina gick inte på ett fotbollsgymnasium och har ingen erfarenhet av det att berätta om.

Ett sätt att lära om spelförståelse för henne var det hon kallar för ”skuggfotboll”. Det innebär att spelaren gick på planen.

Flyttas i positioner och det kan vara försvarsmässigt, boll där ute på deras vänsterback. Hur förflyttar sig laget? Ja, dom vänder på dig, då förflyttar sig laget. Det tyckte jag var bra för spelförståelsen. Även när man hade uppspelsvarianter. Som kunde vara liksom, bara visa bollens väg, vart står man någonstans och hur rör vi oss i förhållande till varandra. Vem vill försöka med den passningen? Vilka ytor kan vi hitta. Alltså skuggfotboll, liksom.

Hon lyfter upp momentet där tränaren ritade på tavlan hur laget borde spela. Ett teoretiskt moment som var viktig för spelförståelselärande. Slutligen belyser hon att speluppfattningen hos henne ökade med hennes verkliga förhållande till handboll, som hon spelade tills hon var 17 år.

Carolina strukturerar lektionen så att hon startar i form av enskilt arbete. ”I början kan det vara någon uppvärmningsövning som syftar till att många får bolltouch”. Redan i uppvärmningen försöker hon att ge några tekniska direktiv som kan bidra till spelförståelsen. ”Gör någonting, tvingas liksom att vrida på huvudet. Det kan vara genom frågor eller någonting jag gör eller tvingar dom till eller så. Vill att dom skall göra. Så att redan där

liksom är det, vrid på huvudet. Bollen vid fötterna, eller vem är spelbar och vem är inte spelbar?”

Carolinas sätt att undervisa börjar först med att samla in hela klassen och förklara träningen och syftet med det. Sedan under träningspasset jobbar hon mycket med frågor. Hon relaterar till att ställa frågor och uppmuntrar eleverna till egen reflektion. Hon säger att ”det tar ibland lite längre tid så. Det gäller att få kroppen att öppna sig, vara trygg och svara. Inga svar är fel givetvis då”.

Men jag tror på mycket frågor och spelarna själva får svara. Och sedan skall jag ju veta vad jag är ute efter, det måste jag ju veta. Men samtidigt inte vara helt låst med det, för det kanske är en massa spelare som ser en lösning som inte jag hade tänkt på. Då får man ju uppmuntra så.

Carolina använder en stegvist uppbyggande modell för att utforma sin lektion. Där hon först jobbar i isolerade moment för att sedan stegra det till funktionella övningar. Hon uppmärksammar att eleverna måste kunna omsätta i spelet det de tränade i isolerad form. Om det inte sker är det instruktörens ansvar att lägga det i ett spelmoment där eleverna förstår när och hur man använder det i spelet. Hon exemplifierar det med ”väggspel” där eleverna får träna i isolerat moment för att sen komma till spelet.

Och det är sällan man kör elva emot elva på dom här träningarna. Det blir oftast för lite bolltouch. Det är heller inte som jag sade tidigare kopplat till ett arbetssätt som vi skall liksom inte ut och spela matcher med dom här eleverna. Utan det är mer en allmän spelförståelse så. Vad krävs för ett väggspel. Alltså tekniskt givetvis då. Sedan när använder jag det eller hur använder jag det och varför och så vidare.

4.1.6 Joel

Joel beskriver spelförståelse som den teoretiska förståelsen av spelet. Att kunna förstå strategin i spelet. ”Har man en bra spelförståelse så förstår man vad man skall göra i förhållande till dom andra spelarna på planen. Du förstår det teoretiskt och du kan också taktiskt förstå varför man gör vissa saker. Och utifrån det hur man agerar i vissa lägen då.”

Joel spelade fotboll i olika klubbar från division sex till division ett i Sverige. Efter det blev han tränare för ungdomar och seniorer och då valde han att utbilda sig i ämnet. Han jobbade några år på ett fotbollsgymnasium, men där är han inte längre aktiv.

Om sina egna erfarenheter om spelförståelse beskriver han att begreppet spelförståelse fanns redan på den tiden, men då var det mer att utvärdera om ”spelare hade bra eller dålig spelförståelse”. Joel reflekterade inte över spelförståelse när han var fotbollsspelare utan det kom senare i tiden när han blev tränare. ”Jag sorterade nog dom där begreppen någon gång när jag började att titta på tränarutbildning”.

Han gick inte på ett fotbollsgymnasium och kan därför inte relatera till det.

Angående det bästa sättet att lära sig om spelförståelse redogör han för momentet då en av hans tränare ritade upp situationer på tavlan och sedan, ute på planen, fick spelarna träna i form av ”gåfotboll” och då menar Joel att spelaren gick på planen medan tränaren förklarade det som han tidigare ritat på tavlan. ”Ja, rita teoretiskt. Och sedan göra det på planen”.

Lektionsstruktur utgår i form av grupporganisation. När temat är spelförståelse börjar Joel lektionen med ett teoripass där eleverna organiseras i grupper. ”Man sitter i smågrupper och diskuterar, hur löser man dom här sakerna på planen”. Därpå försöker eleverna applicera det på planen, då behåller han grupporganisationen för att sedan jobba med helheten där klassen kan delas i lagorganisation.

Joels sätt att undervisa är med ”direkt feedback”.

Jag gillar ju att ge feedbacken direkt. Jag tror inte att det är bra att frysa exakt hela tiden, men jag tror att det är bra att göra det ibland. Både vid positiva saker och negativa saker. Att man efter en situation som har varit väldigt lyckad förklarar, och ger feedback till dom spelarna som lyckades väldigt bra och gjorde rätt. Att man förstärker det.

Joel tycker att läraren skall hjälpa eleverna att reflektera och hitta egna lösningar på planen. ”Att spelare skall hitta lösningen själv och att inte jag bara står och pekar”. Efter lektionen var slut brukade Joel samla in klassen för att diskutera vissa moment som uppstod under träningspasset. Men han påpekar att ”Fast ju längre tid det tar i förhållande till situationen, så tappar ju spelaren också vad det är”.

Lektionsutformning beror mycket på vilken nivå klassen befinner sig i. Han säger att varje gång han introducerade ett tema hade han ett teoripass. ”Det är första gången som vi pratar spelförståelse och speluppfattning. Så är det klart att då kanske det krävs ett teoripass och sedan så att man jobbar lite mer isolerat med det. Mindre grupper och mindre yta. För att sedan sätta det i en helhet.” Sammanfattningsvis var lektionerna utformade i en stegvist uppbyggande modell.

4.1.7 Hannes

Hannes beskriver spelförståelse som en teoretisk förståelse om spelet. ”Och det är speluppfattning att kunna göra det på plan, det praktiska då”.

Hannes var aktiv som fotbollsspelare i olika svenska lag, när karriären tog slut gick han på en idrottsutbildning och är idag verksam som instruktör i ett fotbollsgymnasium i Göteborg.

Hannes erfarenhet av spelförståelse under hans uppväxt var ganska bred med olika idrotter, bandy, tennis, golf och fotboll. ”Men sedan så fick man tidigare vara med i seniorverksamhet i fotbollen”. Då fick han prioritera fotbollen. Han berättar att på den tiden ”spelare fick inte något lärande ifrån tränaren.” Utan spelaren fick utbilda sig själv. Han säger att ”tränaren är mycket mer utbildade idag” och det är en anledning till fotbollsutvecklingen.

Men det var inte så mycket instruktion eller diskussion eller samtal, utan det var mer upp till spelaren själv liksom.

Sedan när Hannes blev lärare då började han att titta på en match och analysera det med ett annat perspektiv, där fanns alltid en tanke omkring hur han skulle lära ut det. ”Man kanske inte tänker så där strukturmässigt liksom, att det är så viktigt med vilken taktisk uppställning man har. Utan det är mer att man vill ha tänkande spelare liksom. Och kunna ta egna beslut och kunna värdera utifrån situationen. Och lägga upp träningen utifrån det”.

Hannes gick inte på ett fotbollsgymnasium och har ingen erfarenhet av det att berätta om.

Hannes förklarar att det bästa sättet att lära sig om spelförståelse för honom var en kombination av att spela matcher, ”alltså matcher i sig så lärde du dig ganska mycket då liksom, efter att man var ung och spelade med seniorer och så fick man ju vara smartare än dom, för man var ju inte lika fysisk. Så på ett sätt så var matchen i sig ett lärande liksom”, och att titta mycket på fotboll och analysera det. Även vid spontanfotboll lärde han sig spelförståelse utan att tänka på det.

Hannes strukturerar sina lektioner genom att organisera klassen i form av lag och grupper. ”Strukturmässigt så använder jag lag eller grupp hela tiden då”. Hannes poängterar att organisation av klassen måste ske snabbt så att eleverna inte förlorar lektionstid på det.

Hannes sätt att undervisa är genom ”kontrollfråga” för att stimulera eleverna ”att komma med synpunkter och att dom själva får reflektera”. Hannes tycker att han under lektionerna använder en blandning av de metoder som finns att undervisa i. Han kan köra instruktioner vid samlingen i början av lektionen. Sedan under lektionen samtalar han individuellt med eleverna. I detta avseende uppmärksammar Hannes, ”Alla är inte mottagliga för att bli påpekade så. Så man har en känsla lite där”. Vidare i samma punkt förklarar Hannes att han inte behöver bryta en övning eller spelet för att prata. Oftast gör han det i viloperioden. ”Så det är väl en blandning där, väldigt lite skulle jag säga står jag och demonstrerar. Det gör jag inte så där jättemycket. För jag tycker, i alla fall min erfarenhet av spelare, säger man att, här skall ni spela bollen. Då gör dom det till 110%”. Hannes avslutar alltid lektionen med hela klassen samlade där han summerar träningen.

Hannes utformar lektionen efter klassens kunskap. Han beskriver att på skolan han jobbar på är eleverna ”ganska spretiga kunskapsmässigt” och det måste han tänka på när han utformar sin lektion. Han säger att redan från början av träningen väljer han att ha funktionella övningar även om syftet med träningen är att utveckla individuell teknik. Hannes utvecklar det så att ”man försöker att hitta ett övertag för att dom liksom skall lyckas”. Det förklarar han med att träna teknik i funktionella övningar eller i form av spel där exempelvis ”man spelar tre emot en i en kvadrat kanske. Och sedan så ökar man till fyra mot två. Alltså du börjar hela tiden i övertal för att du skall lyckas med sakerna” Hannes påpekar att lektionen byggs upp med hänsyn till elevernas kunskap.

Jag gör det ändå funktionellt. Och sedan bygger vidare på det. Alltså ökar svårighetsgraden. Jag föredrar ju hellre det funktionella om man säger så. Än att isolera.

4.2 Resultatanalys

Nedan analyseras beskrivningsmaterial utifrån tre teman, uppfattningar av spelförståelse, bakgrund och erfarenhet samt undervisning.

4.2.1 Uppfattningar av spelförståelse

Spelförståelse tycks vara ett komplext begrepp. Denna komplexitet har visat sig vara tydlig i instruktörernas utsagor. Emellertid missar instruktörerna beskrivningar av centrala dimensioner såsom dessa beskrivs i litteraturen. Varje person lyfter upp olika komponenter som tillsammans bildar spelförståelsen. Fyra av sju personer beskriver spelförståelse enligt Svenska Fotbollförbundets (SvFF) definition av begreppen som är följande, ”en teoretisk förståelse om spelet”, trots allt endast en person hänvisar det till SvFF. Däremot de andra tre personerna grundar sin beskrivning i Frisk och Ströms definition av spelförståelsen, som är följande. ”Att förstå spel i allmänhet, att kunna förstå sitt eget spel och motståndarnas spel”. Ingen av de tre personerna citerar författarna.

Fortsättningsvis beskriver intervjupersonerna viktiga förmågor som formar spelförståelsen. Tre personer poängterar förmågan att kunna orientera sig på planen och att därefter hitta bra lösningar för lagets bästa. En person beskriver det som speluppfattningen. Med utgångspunkt i de fyra underkategorierna som finns i Frisk och Ströms förklaringsmodell av spelförståelsen, ”perceptuell förmåga”, ”intellektuell förmåga”, ”fysiska kvaliteter” och ”social spelförståelse”. Förmågan att orientera sig på planen och att hitta bra lösningar tolkas på följande sätt. För att kunna orientera sig på planen krävs att spelaren har en ”perceptuell förmåga” att kunna hämta information om omgivningen genom sina sinnen för att sedan ”intellektuell förmåga” hjärnan bearbetar det och väljer ut agerande, vidare krävs det ”fysiska kvaliteter” för att kunna röra sig på planen och utföra en viss rörelse, slutligen även ”social spelförståelse” är avgörande för hur spelaren orienterar sig på planen, därför att relationen med medspelare, förståelse om sin egen roll och självförtroende kan avgöra om spelaren lyckas med det eller inte.

Därtill påpekar två personer förmågan att förutse vad som ska hända i spelet. Utifrån Alm och Fallby (2010), för att kunna förutse vad som ska hända på planen, krävs det en automatisering av tekniken och kroppskontroll, detta för att kunna titta och fokusera på vad som händer i omgivningen samtidigt som man driver bollen eller utför en rörelse.

Ytterligare tre personer beskriver att spelaren och tränarens spelförståelse måste kopplas till lagets spelsystem, spelmodell eller strategi. Det kan tolkas utifrån Frisk och Ström modellen där ”social spelförståelse” har en viktig roll. Därför att både spelare och tränare måste förstå sina roller i laget och ha en bra relation för att kunna arbeta utifrån samma spelmodell. Även ”perceptions förmåga” och ”intellektuell förmåga” är viktiga för spelaren samt för tränaren för att kunna få in information om omgivningen under en match, och för att kunna processa det i hjärnan för att sedan agera på planen eller instruera vid sida om. I detta fall är ”fysiska kvaliteter” avgörande för spelarens agerande, men spelar inte en central roll för

tränaren. På det sättet skiljer spelförståelse sig för tränaren och spelaren. Alltså endast en intervjuperson beskriver skillnaden av spelförståelse mellan tränare och spelare. Det tolkas med hänsyn till Christer Bjurwills studie om spelförståelse där författaren förklarar att tränaren måste se spelet i sin helhet från ett annat perspektiv.

I relation till kategorin ”social spelförståelse” anser två personer att det finns ytterligare en viktig faktor för spelförståelse, där båda pratade om spelarens medvetenhet av hur man fungerar i gruppen. En av de två personerna noterade även termen ”grundregler” och förklarade det som grundteknik spelaren måste kunna för att ha en bra spelförståelse. Det tolkas som motorisk skicklighet som formar ”fysiska kvaliteter” kategorin i modellen av Frisk och Ström. Slutligen den andra person som citerade paragrafen talade om att spelförståelsen också handlar om kapacitet och att omsätta det man gör på träningen i matchen. Det tolkas utifrån kategorin ”social spelförståelse” i Frisk och Ström modellen där självförtroende och relation spelar central roll. I takt med att spelaren lyckas med ett visst spelmoment på träningen innebär det att han eller hon har alla förutsättningar för att lyckas under matchen också. Däremot kan spelaren på en match uppleva olika känslor eller emotioner som kan påverka självförtroendet och därmed prestationen. Nedan redovisas tabellen med alla punkter som samtliga intervjupersoner beskrev samt deras namn och relationen till tidigare teorier.

Tabell 2. Instruktorernas beskrivningar om spelförståelse i fotboll

SPELFÖRSTÅELSE		
Beskrivningar	Relation till tidigare definition	Personer
Teoretisk förståelse om spelet. Förmågans att förutse vad som ska hända i spelet.	SvFF	Theo
Teoretisk förståelse om spelet. Speluppfattning (praktiskt agerande). Anknytning till spelmodell.	SvFF	Carolina
Teoretisk förståelse om spelet. Anknytning till spelmodell	SvFF	Joel
Teoretisk förståelse om spelet. Speluppfattning (praktiskt att utföra det på planen).	SvFF	Hannes
Allmän förståelse om spelet. Samverka i gruppen Kapacitet att omsätta	Frisk & Ström + (C. Bjurwill)	Ivan

träningsmoment i matchen. (Olika för tränare och spelare).		
Allmän förståelse om spelet. Förmågan att orientera sig på planen, och att kunna förutse vad som ska hända på planen.	Frisk & Ström	Alice
Allmän förståelse om spelet. Förmågan att orientera sig på planen och hitta bra lösningar. Samverka i gruppen. Grundregler eller grundteknik Anknytning till spelmodell	Frisk & Ström	Pelle

4.2.2 Bakgrund och erfarenhet

Samtliga intervjupersoner har vissa gemensamma erfarenheter inom fotboll som redogörs i tabell 3. Alla var aktiva som fotbollsspelare, naturligtvis var karriären olika för varje person, där två personer nådde elitnivå medan fem personer spelade i olika divisioner i Sverige. En person spelade hela sin fotbollskarriär utomlands. Efter karriärerna tog slut blev alla personerna verksamma fotbollstränare i någon klubb i Sverige. Fyra personer var tränare för seniorfotboll där två personer fortfarande är verksamma i det. Medan de andra valde att träna barn i olika åldrar. Alla personerna har ett stort intresse för ungdomsfotboll och alla är eller var instruktörer i något fotbollsgymnasium i Göteborg. Studien väljer att kalla samtliga intervjupersoner för fotbollsinstruktör istället för fotbollslärare, för att tjänsten går under det namnet i gymnasiemiljö. Fem instruktörer är aktiva i verksamheter medan två har slutat med det. Ingen av dem gick på ett fotbollsgymnasium under sin ungdomstid, dels för att det inte fanns på den tiden, dels för att de fick välja något annat. Av den orsaken har de ingen erfarenhet att relatera till om hur det är att delta som elev i någon form av fotbollsundervisning som ges på ett fotbollsgymnasium. Lorties teorin förklarar att lärare, i detta fall instruktörer, har en viss tendens att undervisa på det sätt som de själva upplevde undervisningarna under sin skolgång. Sammantaget samtliga personer har ingen erfarenhet som elever i ett fotbollsgymnasium, däremot har alla personerna upplevt fotboll i olika fotbollsföreningar. Genom att delta i fotbollsverksamhet som spelare och tränare har alla personerna bildat sin kunskap om ämnet genom att praktisera och observera det. Kunskapen om fotbollen finns i form av teori och praktik hos alla dom intervjuade personerna. Utöver det har alla personerna fördjupat sin kunskap i ämnet genom att utbilda sig i tränarskapet. Varav en person utbildade sig utomlands.

Gällande erfarenhet av spelförståelse har alla instruktörer samma åsikt i förhållande till en fördjupning av spelförståelsen när de blev tränare. Genom att se spelet ifrån ett annat perspektiv än att spela och utbilda sig i tränarskapet ökade man sin spelförståelse. Å andra sidan finns det skillnader på hur samtliga av personerna upplevde spelförståelsen på den tiden de var aktiva spelare. Detta kan bero på medvetenhet om det, vissa av personerna reflekterade inte över spelförståelsen när den själva spelade fotboll medan andra var fullt medvetna om den. Dock kan alla personerna återge det faktum att spela fotboll, i en förening, i en skola eller i form av spontanfotboll ge, på något sätt, spelförståelse även om man inte är medveten om den. Två av personerna som var medvetna om spelförståelsen relaterade sina erfarenheter om att lära sig spelförståelse från en duktig tränare eller en rutinerad medspelare. Därtill relaterar en person sin erfarenhet av spelförståelse i form av självförtroende i ledarskapet på planen. Genom att förstå spelet kunde han hjälpa sina medspelare och vara en ledare på planen. Den positiva erfarenheten tog han med sig efteråt när han blev fotbollsinstruktör, och det är en fördel när man lär ut spelförståelse eftersom man känner igen situationen som uppstår på planen på det sättet att man tidigare har upplevt något liknande. Nedan redovisas en tabell med likheter och skillnader mellan instruktörserfarenheter inom fotboll.

Tabell 3. Instruktörernas erfarenhet inom fotboll

Erfarenhet inom fotboll	
Likheter mellan instruktörer	Skillnader mellan instruktörer
Alla var aktiva fotbollsspelare.	En av sju spelade hela sin fotbollskarriär utomlands.
Alla blev fotbollstränare.	Fyra av sju är eller var tränare för seniorfotboll
Alla var eller är tränare för ungdomar.	Två av sju spelade en annan idrott på hög nivå
Alla var eller är fotbollsinstruktörer på ett fotbollsgymnasium	En av sju utbildade sig i tränarskapet utomlands
Ingen gick på fotbollsgymnasium som elev	
Alla har utbildning i tränarskapet	

Det finns en variation angående vilket sätt som var bäst att lära sig om spelförståelse under tiden samtliga instruktörer spelade fotboll. Resultatet redogör fyra olika sätt varav några

upprepas. Ett sätt att lära sig om spelförståelse, som fyra personer upplevde som det bästa sättet är genom att gå på fotbollsplan medan tränaren instruerar spelaren. Att sänka tempot på spelet gör att spelaren har mer tid att reflektera och diskutera vad han eller hon ska göra, och varför, samt att det underlättar för spelaren att se allt som händer i omgivningen under spelet. Tre andra sätt som upprepas två gånger är att rita teoretiskt på tavlan för att sedan applicera det på planen. Det innebär att tränaren överför kunskapen först i form av teori, i detta fall med hjälp av en tavla, där visar tränaren hur och vad spelaren ska göra för att sedan praktisera det på planen. Ett annat sätt är att titta på fotbollsmatcher och analysera dessa, en person poängterar även att titta på "live matcher" är ännu bättre av den orsaken att man kan se hela planen. I samma punkt måste analysen av matchen ske med syftet på hur instruktören sedan skall lära ut det som sker på matcherna. Slutligen är det genom att utföra olika idrotter också ett sätt att öka spelförståelsen i fotboll, man måste tänka i förhållande till den andra idrotten för att kunna förstå spelet och det ökar förmågan att bättre kunna förstå fotbollen senare. Tabellen nedan redovisar resultatet.

Tabell 4. Instruktorernas erfarenhet om spelförståelselärande

Bästa sättet att lära sig om spelförståelse	
Instruktör	Utförandeform
Alice, Carolina, Ivan och Joel	Att gå på planen.
Carolina och Joel	Rita på tavlan(teoretiskt).
Hannes och Theo	Tittar och analyserar fotbolls matcher.
Carolina och Hannes	Spelar en annan idrott.

4.2.3 Undervisning

4.2.3.1 Undervisnings struktur

Först analyseras hur samtliga intervjupersoner strukturerar sina undervisningar, detta innebär vilka "sociala former" instruktören väljer för att organisera eleverna under lektionen. Fyra instruktörer väljer "klassorganisation" som den sociala formen att organisera eleverna i första delen av undervisningen för att sedan organisera eleverna i olika former av "grupporganisation" beroende på kommande övningar. De andra tre instruktörerna använder "grupporganisation" under hela undervisningen. Motiveringen till att de fyra instruktörerna använder "klassundervisning" i första delen av lektionen är att de måste strukturera sina lektioner utifrån gymnasiets syfte med fotbollsundervisning som är "tekniken och individuell utveckling". Med utgångspunkt i detta startar undervisningen med att alla elever arbetar

individuellt med samma stoff på samma sätt i samma moment, i detta fall en viss teknik där eleverna har var sin boll och får så mycket bollkontakt som möjligt, en ”partnerorganisation” kan också vara användbar i det moment där eleverna tränar teknik i samarbete parvis. Samtliga fyra instruktörer arbetar på samma fotbollsgymnasium. Där en av de fyra instruktörerna påpekar att det moment där eleverna tränar tekniken i ”klass eller partnerorganisation” kan bidra till spelförståelsen senare. Det är möjligt genom att ge tekniska direktiv till eleverna som till exempel, vrid på huvudet. I detta fall vid en ”klassorganisation” eller ”partnerorganisation” är spelförståelse inte ett centralt syfte, därför att den sociala formen inte anses som tillämplig för att öka spelförståelseförmågan eftersom innehållet inte är tillräckligt för den typen av träning, även om en god individuell teknik kan underlätta för spelaren att utveckla sin spelförståelse i spelet sedan.

Olika former av ”grupporganisation” används av instruktörerna till funktionella övningar, där syfte och tema kan variera, det kan vara en övning som syftar till att förbättra tekniken, det kan vara ett spelmoment, väggspel till exempel, som eleverna får träna först i en mindre grupp för att sedan omsätta det i spelet, eller det kan vara ett teoripass där eleverna sitter i grupper för att diskutera det. Spelets karaktärsdrag finns i funktionella övningar och det möjliggör spelförståelselärande. Utifrån Annerstedt et al. (2001) är ”funktionell grupporganisation” den mest användbara sociala form mellan samtliga instruktörer där eleverna organiseras i olika grupper och arbetar efter en bestämd temaundervisning. Att variera grupper, så att eleverna alltid hamnar i olika grupper leder till spelförståelselärande eftersom eleverna måste anpassa sig till varandras sätt att spela fotboll och de olika färdigheter eleverna har. Samtliga instruktörer anser att spelförståelsen tränas mest effektivt i form av spel, och därför organiseras eleverna i form av en ”funktionell grupporganisation” där eleverna hamnar i var sin grupp. I detta sammanhang betyder en funktionell grupp inte ett elvamanlag utan det kan vara ett sjuamanlag eller ett fyramanlag beroende på spelet. Vid ”funktionell grupporganisation” skall instruktören uppmana eleverna att spela i olika positioner för att öka sin spelförståelse. Instruktören använder ”grupp organisation” Vid funktionella övningar kan instruktören träna på ett specifikt moment som finns i spelet, men fokus med övningen kan variera. Vid funktionella övningar är ”grupp organisation” den mest användbara sociala formen att organisera eleverna. Därefter vid spelet är det ”funktionell grupporganisation” det mest effektiva sättet att organisera eleverna. Tabellen nedan redogör för de sociala formerna som instruktörer väljer att strukturera sin lektion i, i vilka moment dom är användbara samt olika punkter som de anser viktiga under organisationen.

Tabell 5. Undervisningsstruktur

Undervisningsstruktur		
Sociala former	Syftet	Viktiga synpunkter
Klassorganisation och Partnerorganisation	Individuell teknik	Tekniska direktiv kan bidra till spelförståelse
Grupporganisation	Funktionella övningar. Tillämplig för spelförståelsen men syftet kan variera beroende på övningen.	Variation av gruppen.
Funktionell grupporganisation	Spelet/spelförståelse	Eleverna spelar i alla positioner

4.2.3.2 Instruktorers handlingsformer

Vidare analyseras hur samtliga instruktörer undervisar, det innebär vilka ”handlingsformer” instruktörerna väljer för att överföra kunskap. Sex av sju instruktörer belyser samma metod och beskriver det som mest effektivt vid spelförståelselärande. Samtliga instruktörer ger olika namn på samma metod, exempelvis öppna frågor, kontrollfrågor, guided discovery eller frågor. Utifrån Annerstedt et al. (2001) handlingsformer, metoden som instruktörerna refererar till är ett samtal/vägledning, där instruktören samtalar eller ger feedback till eleverna. Mer specifikt kallas metoden för ”Reflekterande yttrande feedback” och det innebär att instruktören följer elevbeteendet under aktivitet och i förhållandet till det ställer han eller hon frågor som får eleven att reflektera och hitta egna lösningar. Detta lotsar eleverna till kreativitet i problemlösning som är en viktig punkt vid spelförståelselärande. Frågeställningar kan leda till en diskussion där både eleven och instruktören har olika synpunkter. Det kan ta tid till eleven att öppna sig och våga svara samtidigt som instruktören måste lära känna eleverna för att kunna veta vilka som är mottagliga för detta, trots allt är delaktigheten av både elev och instruktör viktigt i en vägledning och handlingsform. Feedbacken skall ske under lektionstid när en viss situation uppstår eftersom det tar längre tid i förhållande till situationen och det blir svårare för instruktören att återskapa situationen och för eleverna att förstå det. Vid spelet skall instruktörerna ge feedback utan att behöva stoppa spelet. En vägledning sker också i slutet av lektionen där instruktörerna ställer frågor för att skapa en diskussion med hela klassen om hur det känns i förhållande till lektionsövningarna eller spelet. Instruktion är också en handlingsform som användas vid undervisningsstarten där eleverna får instruktioner om hur lektionen skall ske och vad eleverna skall göra. Att ”visa – förklara” är en handlingsform som kan hjälpa eleverna att utföra föreliggande övningar till exempel. Genom

att själv utföra övningen kan instruktören klargöra för elever hur han eller hon skall göra det. Tabellen nedan redovisar de handlingsformer som instruktörerna använder samt de viktiga punkterna.

Tabell 6. Instruktörernas sätt att undervisa

Utförandeform att undervisa	
Handlingsformer	Viktiga punkter
Instruktion	En kort samling i början av lektionen. Instruera eleverna om vad och hur de ska träna medan han eller hon klargör syftet med det.
Visa – förklara	Vid funktionella övningar. Kan hjälpa elever att förstå övningen.
Samtal/Vägledning – Reflekterande yttrande feedback	Uppmuntra elever till diskussion och egna reflektioner. Delaktighet av både instruktörer och elever. Att känna vilka elever som är mottagliga. Inte stoppa lektion vid samtal/vägledning. Gemensamt samtal vid slutet av lektionen, summering av träningen.

4.2.3.3 Lektions utformning

I analysen av lektionsutformningen tar studien hänsyn till de inlärningsformer instruktörerna väljer som tillvägagångssätt för att få igång undervisningsprocessen, samt de metodikmodeller som de använder för att presentera aktiviteten.

Samtliga instruktörer anser att den lämpligaste inlärningsformen vid en fotbollsundervisning är ”funktionell inläring” där spelförståelse är syftet. Utifrån Peitersens metodiska former

”funktionell inläring” tolkas de färdigheter som krävs för en god spelförståelse i fotboll, detta tränas i spelsituationer eller i den verklighet färdigheterna skall tillämpas. Fyra av de sju instruktörerna måste utforma sina lektioner utifrån gymnasietts syfte, teknik och individuell utveckling, där eleverna får träna tekniska färdigheter i isolerade moment. Detta kan tolkas som en ”deluppbyggt” inlärningsform, där lektionen börjar med träning av olika tekniska moment, skott, mottagning eller dribbling till exempel i isolerad form, det menas utifrån spelet. För att sedan bygga upp lektionen och komma till helheten, i detta fall spelet. Däremot har alla sju instruktörerna en gemensam uppfattning att tekniska färdigheter måste omsättas i funktionella övningar och att spelförståelse tränar man bäst i form av spel.

Följaktligen presenteras undervisningsaktivitet utifrån tre olika metodikmodeller enligt Annerstedt et al. (2001). Med utgångspunkt i tekniken och individuell utveckling arbetar de fyra instruktörerna med ”progressionsmodellen” för att senare under lektionen komma till ”den genetiska spelmetodiken” eller ”metodisk speluppbyggnad”. ”Progressionsmodellen” innebär att aktiveten presenteras i ett uppdelad form där eleverna först tränar tekniska färdigheter in, och därefter stegras det till funktionella övningar där taktiska karaktärsdrag kan finnas. ”Den genetiska spelmetodiken” utgår i det enskilda spelet och instruktören kan börja med småspel till exempel, och utveckla detta beroende på undervisningssyftet. Instruktören måste överväga elevernas grundnivå för att forma spelet efter deras förutsättningar på det sätt att eleverna lyckas med det och uppnår lektionens syfte. Det betyder att instruktören hittar ett övertag i spelet, genom antal spelare eller antal tillslag exempelvis. ”Metodisk speluppbyggnad” har som utgångspunkt spelet såsom förgående metod, instruktören grundar sin undervisning i de olika spelsituationerna som kan uppstå i själv spelet. För att optimera spelförståelselärandet skall instruktörerna använda rätt proportion på spelytan så att ett spel där sju mot sju elever spelar till exempel inte spelas i en elvamanna yta. Och eleverna har en klar bild om sin egen roll i spelet, vilken position han eller hon ska spela.

En instruktör föreslår en spelförståelseträning utifrån sina egna idéer, han kallar det för ”hel-del-hel metoden”. Utifrån Annerstedt et al. (2001) metoden tolkas som en ”progression/regression” inlärningsform, det innebär att instruktören utmanar eleverna att hitta nya lösningar under spelet (progression), samtidigt som instruktören ger eleverna möjlighet att vända tillbaka till något välkänt. På ett mer detaljerat sätt utformas lektionen efter ”metodisk speluppbyggnad”, första delen av lektionen arbetar instruktören med helheten, detta kan vara i form av praktik (spel) eller i form av teori (video). Det innebär att spelet presenteras i helhet för eleverna, där instruktören uppmanar eleverna till egen reflektion och kreativitet i problemlösning. Därefter omvandlas lektionen så att eleverna kommer tillbaka till en välkänd situation som uppstår i spelet och får träna detta i mindre grupper. För att till slut komma tillbaka till helheten, spelet då.

Alla instruktörer utformar sin undervisning efter ett visst tema därför att det finns en variation av lektionsutformningar. Om temat är spelförståelse är den lämpligaste metoden ”metodisk speluppbyggnad” och ”den genetiska spelmetodiken” eftersom det är de metoder som möjliggör för eleverna att träna alla färdigheter som krävs för en god spelförståelse i verkliga situationer som de skall kunna tillämpa.

Tabell 7. Undervisningsutformning

Undervisningsutformning	
Inlärningsformer	Utformning
Funktionell inlärnning	Färdigheterna tränas i form av spel (spelförståelse)
Deluppbyggt	Färdigheterna tränas i isolerad form
Progression/regression	Hel-del-hel metoden (spelförståelse)
Metodikmodeller	Utformning
Den genetiska spelmetodiken	Varierande form av spel (spelförståelse)
Metodisk speluppbyggnad	Varierande spelsituationer (spelförståelse)

5. Diskussion

5.1 Metoddiskussion

Jag anser att studiens riktning mot fotbollsgymnasium som ytterligare en utbildningsmiljö vid utveckling av blivande fotbollsspelare, bidrar med en reflektion om vikten av spelförståelselärande under de tre år som elever gå på ett fotbollsgymnasium, samt för att klargöra metoderna som instruktörer kan välja för att mest effektivt utforma pedagogiska aktiviteter och nå syftet med undervisningen.

Kvalitativa och personliga intervjuer verkar som en lämplig datainsamlingsmetod som gav möjlighet att komma i kontakt med instruktörer som har erfarenhet kring fotbollsundervisningar på gymnasium. Den kontakten med studieobjekten var betydelsefull för att besvara studiens syfte. Trots det hade det varit intressant att observera några undervisningar för att komma ännu närmare instruktörernas verklighet. Även inkluderat en bredare variation på fotbollsgymnasium eftersom fyra av intervjupersonerna arbetar på samma gymnasium och utgår från samma förutsättningar. Det hade nog förbättrat studien.

Spelförståelse i fotboll samt som metodiska former i idrottsundervisning är två komplexa områden. Valet av studiens teoretiska utgångspunkter kändes väsentlig för utformning av

intervjuguiden samt för analysering av datamaterialet. Det producerade relevanta data som överensstämde med studiens syfte, och den ökade validiteten i studien. Min erfarenhet inom forskningsprocess är inte stor, att utforma intervjuguiden, genomföra intervjuer och analysera data är en komplex process som kräver erfarenhet. Om möjligheten att utföra studien repeteras kan resultatet bli mer trovärdigt.

Min erfarenhet inom fotbollsområdet påverkade resultatet, däremot är en detaljerad metodbeskrivning baserad på redan citerad metodlitteratur vilket gör studien upprepningsbar och tyder på pålitlighet. Andra resultat kan uppstå vid liknande forskning beroende på respondenter, det är jag medveten om.

5.2 Resultat diskussion

5.2.1 Uppfattningar av spelförståelse

Spelförståelsebeskrivningar frambringar skillnaden som finns mellan spelförståelse för tränare och spelare, spelförståelse i form av teori och praktik. Speluppfattning, förmågan att uppfatta spelet på planen kopplas till praktiken, och det är termen som används i direkt anslutning till spelare. Däremot är en teoretisk förståelse om spelet väsentlig för båda spelare och tränare, på det sättet att spelare och tränare skall förstå lagets teoretiska spelsystem till exempel, för att sedan kunna arbeta utifrån det. Det överensstämmer med Bjurwill (1991) som pekar på den skillnaden, att tränare ser spelet från ett annat perspektiv och inte behöver uppfatta spelet och agera på planen som spelare gör. Det ansluter till följande citat: ”*Speluppfattning är ett begrepp som ska tilldelas spelaren ensam, inte tränare. Det ska hänföras till spelets praktik och till den skicklighet spelaren besitter*” (Bjurwill 1991, s.75).

Vidare har spelförståelsen en stor dimension, att beskriva alla faktorer som bildar denna förmåga är nästan omöjligt men vissa faktorer uppstår, att kunna orientera sig planen och hitta bra lösningar är avgörande, spelaren måste kunna röra sig på ett smart sätt, göra sig spelbar och placera sig rätt på planen för lagets bästa, både i anfalls- och försvars spel. Genom att kunna orientera sig på planen ökar spelaren chansen att hitta en bra lösning. Att kunna orientera sig på planen är i direkt koppling till Frisk och Ström (1997) definition av spelförståelse, en allmän förståelse om spelet, sitt eget spel och även förståelsen om motståndarnas spel. Den allmänna förståelsen är central för spelares orientering på planen. Vidare är förmågan att kunna förutse vad som ska hända i spelet viktigt för spelförståelsen. Det motssvarar följande citat av Christer Bjurwill. ”*Spelförståelse är att se in i framtiden*” (Frisk & Ström 1997, s.85). Alm och Fallby (2010) förstärker både förmågorna genom att beskriva hur de bästa spelarna lyckas med det. *Att se på spelet*, för att kunna utveckla sin spelförståelse måste man kunna se på spelet hellre än bollen. Enligt Alm och Fallby (2010) det enda sättet att kunna förutse vad som skall hända i spelet, orientera sig rätt på planen och därefter hitta bra lösningar är genom att hela tiden uppdatera sig om vad som händer i omgivningen, upptäcka spelet. Till slut är förmågan att kunna omsätta det man gör på träningen i en match, det kopplas till Frisk och Ström (1997), en av flera aspekter som bilda

kategorin social spelförståelse, se figur 2, är självförtroende. Om en spelare lyckas med sitt spel på träningen, det vill säga att spelaren har en god spelförståelse under träning, betyder det att den spelaren behärskar det och har alla förutsättningar för att lyckas på en match också, däremot kan självförtroendet under en match påverka prestationen, om spelaren inte känner sig trygg till exempel, kan spelaren inte utföra sitt spel på samma sätt som spelaren gör på träningen. Det är social spelförståelse i det exemplet, enligt Frisk och Ström (1997), som påverkar spelförståelsen.

5.2.2 Bakgrund och erfarenhet av spelförståelse

Intervjupersonerna har bildat sin kunskap om fotboll på ett generellt likvärdigt sätt. Där alla var aktiva fotbollsspelare, utbildade sig i tränarskap, samt var eller är fotbollstränare för en klubb. Erfarenheter av att ha upplevt fotboll i praktiken innebär en fördel senare i tränarkapet, att känna igen situationen som uppstår under träningen underlättar instruktörernas sätt att lära ut fotboll. I samma takt fördjupar utbildning i tränarskap den teoretiska kunskapen och det gör att förståelsen om spelet ökar. Vidare genom att bli tränare eller instruktör personerna måste utföra sin kunskap till en annan spelare eller en annan elev. Ingen av personerna upplevde fotboll när de själva gick på gymnasium, däremot upplevde alla fotboll i en klubb, en tolkning av det utifrån Lorties teori är att instruktörernas sätt att undervisa är påverkade av den tid de spelade fotboll i sina klubbar, vissa karaktärsdrag som finns i deras undervisning är möjligtvis samma som finns i fotbollsträningarna på klubbarna.

I relation till spelförståelse kommer studien fram till att medvetenhet om det är en viktig punkt vid förmågans utveckling. Intervjupersonerna upplevde spelförståelse olika på den tiden de själva spelade fotboll, därför att vissa inte var medvetna om det, de reflekterade inte om vad spelförståelse var för någonting eller om hur dom tränade det. För dessa personer kom spelförståelse senare i livet med utbildning och tränarperspektiv. I motsatts till det minns nästan alla intervjupersoner ett systematiserande sätt att träna spelförståelse under tiden de var aktiva spelare, det innebär att vissa personer tränade spelförståelse utan att veta om det, de upptäckte det senare när de lärde sig teoretiskt vad spelförståelse är och hur man tränar det. Den enda personen som inte relaterade till en systematiserad träning kom ändå fram till ett moment som han ansåg viktig för spelförståelselärande. Det innebär att kunna teoretiskt vad spelförståelse är och hur man tränar det, det leder till medvetenhet i praktiken, spelaren vet hur och varför man tränar spelförståelseförmågan. Utvecklingen kan ske på ett effektivare sätt eftersom spelare vet vad han eller hon måste göra, de kan träna på det när som helst. De är inte längre beroende av en specifik träning. Det är fotbollsinstruktörernas ansvar att förklara för sina elever vad spelförståelse är, vikten av att utveckla det och framförallt hur man tränar det. Inte bara teoretiskt, instruktörer bör omsätta det i praktiken, eleverna behöver uppleva det också, de måste träna spelförståelse för att kunna det. Det motsvarar Christer Bjurwill (1991) som beskriver att spelare behöver ha både teoretisk och praktisk förståelse om spelet för att bli så bra så möjligt, samtidigt som spelförståelsebegreppen måste förenklas på något sätt för att eleverna skall kunna förstå det. Alm och Fallby (2010) skriver också att det är tränarnas uppgift att hjälpa spelare att upptäcka spelet.

Enligt instruktörernas egna erfarenheter då de själva deltagit i spelförståelseträning är det genom att ”gå på planen” det bästa sättet att träna förmågan. Träningen utgår från helheten, spelare befinner sig i sina positioner i spelet, då bestämmer tränaren sig för att sänka tempot på spelet. Det innebär att spelarna går på planen medan tränaren pratar och förklarar hur och varför spelarna agerar på ett visst sätt till exempel. Vidare lyfter instruktören fram att ”rita på tavla”, innan träningen börjar i praktiken är det betydelsefullt för spelförståelselärandet att tränaren förklarar teoretiskt med hjälp av en tavla hur spelarna skall agera under spelet. Där arbetar tränaren också med helheten i en teoretisk form. Lika viktig för spelförståelselärande är att spela andra idrotter än fotboll, där en medvetenhet om hur man tränar spelförståelse kan göra det ännu effektivare. Att träna utifrån helheten, spelet, oavsett om det är i form av teori eller praktik, och att tillåta flera idrotter överensstämmer med resultatet på den redan anvisade forskningen i bakgrundsavsnittet.

5.2.3 Undervisning av spelförståelse

Studien uppfattar att fotbollsgymnasium inte prioriterar spelförståelselärande i undervisningen, inläring av individuell teknik kommer fortfarande före spelförståelsen. Även om instruktörerna anser att spelförståelse är en viktig förmåga i fotboll. Det verkar inte överensstämma med Alm och Fallby (2010) som anser att spelare måste lära sig om spelet före individuell teknik. ”*Spelet först, sedan bollen*”.

Utifrån Annerstedt et al. (2001) metodiska former i en idrottsundervisning är *funktionell grupporganisation* den mest tillämpade sociala form att organisera eleverna under aktiviteten när syftet är spelförståelselärande. Det grundar sig på ämnets natur, Annerstedt et al. (2001), det innebär att eleverna organiseras i två lag, en naturlig *funktionell grupporganisation* för att sätta igång ett fotbollsspel. Även en *grupporganisation* är användbar vid spelförståelseträning därför att eleverna i mindre grupper, med tre till sju elever, Annerstedt et al. (2001), kan arbeta i funktionella övningar eller mindre spel som också riktar sig mot spelförståelseträning. För att optimera spelförståelselärande måste det finnas en variation i *grupporganisationen*, på det sättet att eleverna alltid hamnar i olika grupper och får anpassa sitt sätt att spela efter de olika medlemmarna i gruppen. Vid *funktionell grupporganisation* måste eleverna spela i alla positioner för att träna spelförståelse, inte bara i de positionerna de är vana vid. Det finns också samband med förbättring av den sociala spelförståelsen enligt Frisk och Ström (1997), som poängterar vikten av att förändra rollen.

Angående instruktörernas sätt att undervisa eller de handlingsformer som instruktörer använder i undervisning visar studien att instruktörernas förhållningssätt måste uppmuntra eleverna till reflektion och hjälpa dem att hitta egna lösningar för att främja spelförståelsen. Annerstedt et al. (2001) definierar det som *samtal/vägledning*, både instruktörer och elever måste vara delaktiga i diskussionen. Eklöf och Mai (2012) pekar på *coachande förhållningssätt* och relevans i spelförståelseutveckling. Vid *samtal/vägledning* måste instruktörer känna vilka elever som är mottagliga för att göra det på ett vänligt sätt. Ett *samtal/vägledning* måste ske under lektionen när situationen uppstår och instruktören skall kunna göra det utan att bryta lektionen. Av den orsaken är det viktigt att instruktören placerar sig rätt under lektionen för att kunna nå en elev och samtala med den utan att behöva bryta spelet eller övningen. Däremot är det i vissa lägen som instruktören anser det viktigt att bryta

lektionen och uppmärksamma hela klassen om en viss situation som uppstår. *Instruktion* är också en handlingsform som är användbar i fotbollsundervisning, det skall ske i början av ett träningspass inför hela klassen, där eleverna får instruktioner om vad och hur de skall träna, samt varför de skall göra det. Eleverna bör veta undervisningssyfte. En enda instruktör poängterar *förevisning* som en användbar handlingsform i lärande av spelförståelse av den orsak att instruktören kan underlätta elevernas förståelse genom att förevisa, detta ansluter med Bjurwill (1991) som säger att det är tränarens ansvar att bryta träningen och visa en viss spelsituation som kan hjälpa spelare att bättre förstå spelet. Han säger också att ”svenska tränare är något för blyga för att våga avbryta och prata-i-spelet” (Bjurwill 1991, s.89). Sammanträffande eller inte är det den instruktören som är den enda personen med utlandsbakgrund i studien.

Studiens resultat gällande inlärningsform i undervisningsprocessen med lärande av spelförståelse som syfte visar att instruktörerna bör använda metoden *funktionell inläring* som finns i Annerstedt et al. (2001) olika inlärningsformer. I detta fall innebär det att spelförståelseträning måste vara i direkt anknytning till den verklighet som förmågan skall användas i. För att klargöra det skall spelförståelse tränas i spelet. Under sådana förhållanden kan instruktörerna ha som utgångspunkt för att presentera aktiviteten, två metodikmodeller. Enligt Annerstedt et al. (2001), *metodisk speluppbyggnad* och *den genetiska spelmetodiken*, båda modeller utgår i det enskilda spelet, instruktörerna kan välja ett visst tema att träna och eleverna utför det i form av spelet. Teman kan variera och kan även vara en förbättring av individuella tekniker, men träningen sker i spelet. Instruktörerna kan börja med småspel och utveckla det genom lektionen, eller arbeta med olika spelsituationer för att sedan komma till vanligt spel. Olika former av spel är definitivt ett sätt att träna spelförståelse, dock är det effektivaste sättet att spela med helheten. Elvamanna spel. Denna punkt i studiens resultat är den som överensstämmer i stort sätt med resultaten på de tidigare studierna som redovisas i bakgrundsavsnittet. Det bästa sättet att lära ut spelförståelse är i det ”riktiga” fotbollsspelet, Bjurwill (1991).

6. Slutsatser och implikationer

Fotbollsgymnasium bör, enligt resultaten i denna studie, prioritera lärande av spelförståelse i utbildningen. För att kunna bidra till en utveckling i fotbollundervisningar på gymnasium redogör studien för hur instruktörerna kan utforma undervisningen för att bäst lära ut spelförståelse i fotboll. Det är instruktörernas ansvar att förklara begreppet spelförståelse på ett sätt som alla elever förstår. Samt instruera elever i hur och varför tränar man spelförståelse. En elev som är medveten om vad spelförståelse är kan bäst utveckla det.

I undervisning skall instruktör använda en grupporganisation som den sociala formen att organisera elever, formen är tillämplig till olika former av spel samt funktionella övningar. Därtill är den funktionella grupporganisationen den effektivaste sociala formen vid spelförståelseträningen, eftersom det är den formen som närmast kommer till en verklig organisation vid fotbollsmatch med två elvamanna lag. Instruktörernas förhållningssätt under undervisningen bör uppmuntra eleverna till reflektion, dessutom kan dom hjälpa eleverna att hitta egna lösningar. En vägledning och handlingsform som både elever och instruktör är delaktiga i är diskussion som leder till spelförståelselärande. Att bryta spel och visa en situation kan också bidra till spelförståelse eftersom elever bättre kan förstå ett visst utförande genom att se det i en verklig situation. Oavsett lektionsteman bör träningen av detta verkligen ske i spelet, alla färdigheter som tränas måste tillämpas i verkligheten. Det innebär att instruktörerna bör välja den funktionella inlärningsformen för att få igång undervisningsprocessen. Instruktörerna presenterar sin undervisning i form av spel med utgångspunkt i den genetiska spelmetodiken eller den metodiska speluppbyggnaden. Olika spel kan användas för att träna spelförståelse dessutom är riktigt spel, två elvamanna lag, två mål och en boll det mest effektiva vid spelförståelselärande i fotboll.

För framtida studier skulle det vara intressant att utföra samma studie i ett annat land för att jämföra instruktörernas olika metoder i fotbollsundervisning när syftet är spelförståelselärande. Det skulle även vara lärorikt att använda fotbollselever i gymnasieåldrar som studieobjekt, för att kunna ta reda på deras synpunkter om undervisningen. Resultaten i denna studie visar inte bara på en enda väg i att lära ut spelförståelse, det jag vill med studien är att föra vidare till instruktörerna, tränarna eller fotbollsintresserade att spelförståelselärande inte behöver en sofistikerad träning med stor mängd av material, det kan räcka med en boll.

7. Referenser

Alm, A., & Fallby, J. (2010). *Se på spelet!: En bok om spelförståelse i fotboll*. Solna: Svenska fotbollsförlaget.

Annerstedt, Claes. Peitersen, Birger & Rønholt, Helle. (2001). *Idrottsundervisning – Ämnetidrott och hälsas didaktik* (2 uppl.). Göteborg: Multicare Förlag AB.

Bjurwill, C. (1991). *Lagbollspelets didaktik: Exemplet fotboll* (Rapp 85:560). Malmö: Institutionen för pedagogik och specialmetodik, Lunds universitet.

Denscombe, M. (2009). *Forskningshandboken: För småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur.

Eklöf, D., & Mai, K. (2012). *Betydelsen av god spelförståelse inom fotboll* (kandidatuppsats). Göteborg: Institutionen för kost- och idrottsvetenskap, Göteborgs universitet. Hämtade 2012-10-24 från <https://gupea.ub.gu.se/handle/2077/30755>

Frisk, M., & Ström, P. (1997). *Spelförståelse*. Stockholm: SISU idrottsböcker

Holm, I. M., & Solvang, B. K. (1997). *Forskningsmetodik: Om kvalitativa och kvantitativa metoder*. Lund: Studentlitteratur

Lortie, Dan C. (1975). *Schoolteacher: A sociology study*. Chicago: University of Chicago Press.

8. Bilaga

Intervjuguide

Tema 1: Bakgrund – Uppfattning

- Hur skulle du beskriva spelförståelse i fotboll och vad innefattar det enligt dig?
- Vad har du för egna erfarenheter av spelförståelse?
- Hur var din fotbollsundervisning när du gick på gymnasiet, var spelförståelse poängterat på något sätt?
- Vilket sätt var bäst för dig för att lära om spelförståelse i fotboll?

Tema 2: Lektionen – utformning

- Hur strukturerar du lektionen när huvudteman är spelförståelse? (Uppföljningsfrågor: Brukar du använda lag, grupp organisation eller föredrar du enskilt arbete?)
- Hur undervisar du? (Uppföljningsfrågor: Väljer du att instruera, förevisa eller samtala? Alltså före, under eller efter lektion? Varför?)
- Hur utformar du träningen? (Uppföljningsfråga: Hur tänker du i relation till ett stegvis uppbyggande där först lär man in tekniska färdigheter och därefter taktiska, i motsatt till det generella grundsynsättet som fokuserar på bollspelens generella struktur?)